थाइदेशः

राजप्रसादे रामकियन (रामकीर्ति, थाइरामायण) भित्तिचित्रम्

रामायणादेव कथा अनेका आदाय यद्भित्तिषु निर्मितानि ।
परश्शतानि प्रथितानि चित्राण्याभां विचित्रां विकिरन्ति यत्र ॥ श्लोकः २०

थाइदेशविलासम्

थाइदेशविलासम्

प्रणेता
सत्यव्रतशास्त्री
दिल्लीविश्वविद्यालये पण्डित मनमोहननाथदर-
संस्कृतपीठाचार्यः कलासङ्कायाध्यक्षपूर्वश्च
सम्प्रति—थाइदेशे बैंकाकनगरे चुलालौङ्कौर्नविश्वविद्यालये
भारतीयविद्याध्ययनपीठाभ्यागताचार्यः

थाइभाषान्तरकर्तारौ
महाचक्री महाप्रतापिनी देवरत्नराजसुता
सिरिन्धर
थाइदेशमहाराजकुमारी

अथ च
प्रवचन ग्रश्वविरुद्धहकार
चुलालौङ्कौर्नविश्वविद्यालये प्राच्यभाषाविभागीयः

भूमिकोपनिबद्धा
विसुधबुस्यकुलः
चुलालौङ्कौर्नविश्वविद्यालये प्राच्यभाषाविभागाध्यक्षः

ईस्टर्न बुक लिंकर्स
दिल्ली

प्रकाशक :
ईस्टर्न बुक लिंकर्स
५८२५, न्यू चन्द्रावल रोड, जवाहर नगर, दिल्ली—११०००७

प्रथम संस्करण : १९७९
मूल्य : ४०.००

मुद्रक :
अमर प्रिंटिंग प्रेस, (श्याम प्रिंटिंग एजेन्सी),
८/२५, विजय नगर डब्ल स्टोरी, दिल्ली—११०००९

THĀIDEŚAVILĀSAM

Satya Vrat Shastri
Pandit Manmohan Nath Dar Professor of Sanskrit
and Ex-Dean, Faculty of Arts,
University of Delhi.
Now on Deputation :
Visiting Professor of Indian Studies,
Chulalongkorn University,
Bangkok, Thailand

Thai Translation :

Her Royal Highness Mahachakri Devaratanarajasuda
Sirindhorn
Princess of Thailand

Prapod Assavavirulhakarn
Department of Eastern Languages, Chulalongkorn University,
Bangkok, Thailand

Introduction :

Visudh Busyakul
Head of the Department of Eastern Languages,
Chulalongkorn University,
Bangkok, Thailand

EASTERN BOOK LINKERS
DELHI (INDIA)

EASTERN BOOK LINKERS
5825, New Chandraval Road, Jawahar Nagar, Delhi-110009,
(India).

First Edition : 1979
Price : Rs. 40.00

Published by Eastern Book Linkers, 58/25, New Chandraval Road, Jawahar Nagar, Delhi-7, and Printed by Amar Printing Press (Sham Printing Agency), 8/25 Vijay Nagar, Delhi-110009, India.

INTRODUCTION

It is indeed an honour that I have an opportunity to write the introduction to the Thai-deśa-Vilāsam, a Khaṇḍa-kāvya which flowed from the pen of such an eminent scholar like Sri Satya Vrat Shastri, at present a Visiting Professor of Indian Studies in the Faculty of Arts of Chulalongkorn University, Thailand.

Not only that Dr. Satya Vrat Shastri is a full-fledged Sanskrit scholar, who has strictly kept up the tradition of a family which has always been connected with Sanskrit, but he is also a poet in his own right. To the best of my knowledge, Dr. Satya Vrat Shastri first showed the signs of being a true Sanskrit poet when he was in his early teens, a feat to be proud of by anyone.

The work of Dr. Satya Vrat Shastri here is the work of a true poet, who has an alert mind, sharp eyes and keen ears to whatever he has come across. As the name implies, *Thai-deśa-Vilāsam* is a poetic description of Thailand. Dr. Shastri had not been in Thailand long when he started on this literary pastime. The poems cover the main *patriotic* themes of the Thai people : the nation and its culture, the religion, and the king. The description of the land is primarily limited to the central part of the country, but mention is made of places in the south, and a lengthy and worthwhile description of Chiengmai of the north is also given. History and legends are also given in connection with places of interest. For instance see description of Thonburi (62 ff.), Queen Suriyothai (83 ff.) Bang Pa-in (92 ff.).

A number of couplets is devoted to the description of the King and the royal household. It is remarkable that Thailand never had the famous saying : "L,etat, c'est moi", but what we can say is that in our history, the kings are the main pivot to which every major developmen t in the land is attached.

There is no need to reiterate that Thailand is the place where two great cultural streams of the world meet. The Thai people, judged from the physical features, language structure and prevalent traditional traits, are doubtless closely related to the Chinese. On the other hand, Thailand's close affinity culturally with India is unmistakable, as seen from Buddhism, the national religion of the country, and the intellectual quests of the people of the land. Sanskrit words borrowed and accepted in Thai are numerous.[1] Dr. Satya Vrat Shastri is a Sanskritist, it is therefore no wonder that he could appreciate the Thai culture in a relatively short time.

It is no exaggeration to assert that the blend of Hinduism and Buddhism is complete in Thailand. The yellow-robed Buddhist monks are everywhere revered, yet at the same time the masses in remote areas still hold on to the belief in the primitive Faith of the Ātharvaṇic type of religion, especially the sympathetic magic. It must also be admitted that even in the heart of Bangkok, the worship of Brahmā at a corner of a prominent hotel cannot escape the tourists' attraction.[1]

The *Thai-deśa-Vilāsa* is a beautiful poem, valuable as a work of art, useful as an introduction to Thailand for foreigners. Professor Satya Vrat Shastri has proved himself not only

1. Some of the Sanskrit compounds coined in Thailand have been accepted in India, e.g. *dūra-darśana* and *dūra-lekha*. (See Raghuvira : Dictionary of Indian Technological terms, s.v. *Television* and *Telegraph*.

 Certain terms are independently adopted in India and Thailand, with a different shade of meaning. *Mahāvidyālaya* was adopted in Thailand more than 60 years ago as an equivalent of the English *University*, whereas the same word *mahāvidyālaya* was adopted in India to be the equivalent of *College* only after the Independence.

1. Theoretically, Brahmā worship at the corner of the compound of Erawan Hotel represents an "upgraded version" of the worship of the divinity of the household compound. Those who are familiar with the Thai pronunciation pattern can easily understand the shift from *phūm* (Skt. *bhūmi*) to *phrom* (Skt. *brahmā*).

 The authorities have no objection to such worship at the Erawan Hotel. The money collected by the Hotel each year from the worshippers is substantial, and the amount is then allocated as donations to various hospitals in the country.

as a Sanskritist, not only as a poet, not only as a Visiting Professor of Indian Studies in the land of Śyāmadeśa in Suvarṇabhūmi, but also as the goodwill ambassador from Thailand to India. As a lover of Sanskrit, I admire him for the lovely work, and as a Thai national, I thank Professor Satya Vrat Shastri with all my heart for what he has done for Thailand.

Visudh Busyakul
Professor of Sanskrit,
Faculty of Arts,
Chulalongkorn University,
Bangkok, Thailand.

निवेदना

एशियाख्यस्य महाद्वीपस्याग्नेयभागः सुतरां भारतसंस्कृतिसुवासित इत्ययं चिराय ममाकर्षकोऽभूत् । इमं द्रष्टुमहमासमुत्कः, अत्रत्यानां लोकानां व्यवहार-पद्धतिः संस्कृतिश्च वैलक्षण्यं किमप्याधत्त इति । १९७७ तमे ख्रिस्ताब्देऽक्तूबर-मासि बैंकाकस्थे चुलालौङ्कौर्नविश्वविद्यालये भारतीय-सांस्कृतिक-सम्बन्ध-परिषदा भारतीय-विद्याध्ययनपीठाभ्यागताचार्यरूपेणाहं नियुक्त इति तद्दर्शना-वसरमवापम् । सम्प्रत्यहमेशियाख्यमहाद्वीपमध्यभागे कृतवसतिः । इतो नातिदूरेऽवस्थितांस्तद्भागानन्यदेशानपि कालेन दृशिकर्मीकरिष्यामीति प्रत्येमि । तेन भवेदेतद्भागसंस्कृतेरपि मम साक्षात्परिचयः । संस्कृतिरियं देशान्तरेभ्यो यदुत्कृष्टं तद् गृहीत्वाऽपि स्वस्मिन् रूढा एवावस्थिता, अन्यदीयं यत्तदात्मसा-त्कुर्वत्यपि नात्मानं परिहृतवती, असाधारणेयं शक्तितरङ्गैरुपबृंहिता च । अधुनाऽहं थाइदेशे स्थितिं कलयामि । निजीयापरवशश्चैतदीयं दृश्यजातं निभालयामि, एतदीयानि श्यामायमानानि धान्यक्षेत्राण्यक्षिलक्षीकरोमि, सुदूरं विस्तृता एतदीया ग्रामभूमीः पश्यामि, पुरातनान्येतदीयानि स्थानानि चक्षु-र्विषयतां गमयामि, प्रत्नां च नूत्नां च बैंकाकाख्यामेतदीयां राजधानीं नयना-तिथितां नयामि । एतावता चालं तुष्यामि ।

थाइदेशेन समं ममाऽभिसम्बन्धो न बैंकाकपुरे नियुक्तिसमकाल एव । तन्निमित्तानि तु ततः प्राक्तरामेवावर्तन्त । तेष्वेकं भारते थाइदेशराजदूतो महामहिमा डा० सुख्राति चूडस्मित एव येनाहं सुहृदित्यङ्गीकृतः । दिल्ल्यां कदाचित्कस्मिंश्चिदुत्सवे द्वावप्यावामुपस्थितौ । तत्र दैवादभूदावयोस्सङ्गमः । स च कालेन तथा परिणतो यथाऽत्रयोर्हृदयमपि परस्परेण सङ्गतम् । अपरञ्च निमित्तमवर्तन्त दिल्लीविश्वविद्यालयेऽधीयाना थाइच्छात्राः । ते हि सायाह्नेषु मद्गृहानुपेत्य सम्भाषणसुखार्थं मयि कञ्चित्कालमतिष्ठन् थाइदेशविषये च मां बहु पर्यचाययन्, थाइभाषामपि च मां शिक्षयितुं प्रायसन् । तदनु सम्प्राप्तः स सुदिवसो यदाऽहं थाइदेशमुपेतः तदादिर्ममैतेन सह साक्षात् सम्बन्धः ।

बाल्यादेव काव्यरचनायां ममास्ति काप्यभिरुचिः । तत्राहं कमप्यमन्द-मानन्दमनुभवामि । रचितानि मया नाना महाकाव्यानि, खण्डकाव्यानि च । तेष्वेकमपहाय यदर्थमहं विशिष्य नियोजितः, सर्वाणीतराणि स्वान्तसुखायैव कृतानि । तानि सर्वाण्यप्यद्य प्राकाश्यं गमितानि, मत्सदृशा ग्रन्थेपि तत्सुखम-श्नुवीरन्निति । थाइदेशविलासकाव्यमपि मया स्वान्तसुखायैव व्यरचि । एतत् प्रकाशने च स एव नाम हेतुर्योऽन्येषाम् । श्रूयते थाइदेशविषयिणीदम्प्रथमेयं कृतिरिति । असंशयमेव तत्सुखाकरोति मे चेतः ।

थाइभारतदेशयोर्भाषादृष्ट्या संस्कृतिदृष्ट्या चातिनेदीयान् सम्बन्धः परश्शतानि वर्षाणि प्रवर्तमानः । नैकाः सामाजिक्यो धार्मिक्यश्च परम्परा उभयोरपि साधारण्यः । संस्कृत्योः समन्वयस्यैवैष प्रभावो यत्थाइभाषायामस्ति विपुलः संस्कृतशब्दराशिः । नाना संस्कृताभिलेखाश्चत्वारिंशद्वा ततो वाऽधिका थाइदेशे समुपलब्धाः । तेषु प्राचीनतमः खिस्तपष्ठशताब्दीकालिकः । नाना पुराणां पुरीणां वा नामानि संस्कृतनिष्ठान्येव । इयमेव दशा लोकनाम्नामपि । उभयोरपि थाइभारतदेशयोस्तादृशः संवादो यथा कृतेरेतादृक्षायाः प्रकाशनं बहोः कालात्पूर्वमेवोचितमासीत् ।

संस्कृतभाषयोपनिबद्धो भूयान् भारतीयो ग्रन्थराशिर्वैलक्षण्यं किमप्यात्मन्या-दधाति यन्नाम न सुकरमुन्नेतुम् । अतीतानि सहस्राणि हायनानि संस्कृतवाचः प्रयोगमवतरन्त्याः । तथाऽप्येतद्वाङ्मयं तथाऽर्वाक्तनं यथाऽर्वाक्तनं वाङ्मया-न्तरम् । भूयांसो ग्रन्था एनयानुदिनं विरच्यन्ते, ग्रन्थकोषं चैतदीयं समेधयन्ति । परोलक्षा एतदुपासका एनया व्यवहरन्ति । थाइदेशविलासकाव्यं प्राधान्येन तानेव स्पृशति । एतेन थाइदेशः संस्कृतवाङ्मयस्याङ्गतामुपैति । संस्कृतं नाम दैवी वागाद्रियते च श्लाघ्यते च पूज्यते च । थाइशब्दानां संस्कृतकृतिषु, विशेषतः संस्कृतकाव्येषु समावेशो न सुकरः । मया पुनरत्र प्रयत्तम् । प्रयत्नो मे फलेग्रहिर्न वेति सुधिय एवात्र मानम् । यथासम्भवं संस्कृतमूलकानामपि थाइशब्दानां थाय्युच्चारणमेव मया गृहीतं तथैव च ते यथावसरं प्रयुक्ताः । तन्मूलसंस्कृतरूपप्रत्यापादनेऽधुनातनानां संस्कृतज्ञानामभिनिवेशो मया सुदूरं परिहृतः । तेन चुलालौङ्कौर्नशब्दस्तद्रूपेणैव प्रयुक्तो न तु चूडालङ्करणरूपं ग्राहितः । तथैवैकाथसरोदिति रामाधिबँदीति शब्दावपि नैवैकादशरथरामाधि-पतीति संस्कृतरूपे लम्भितौ । तथा सति तयोः थाइस्वरूपं प्रहीयेत । शब्दानां तदुच्चारणस्य चाङ्गाङ्गिभावः सम्बन्धः । शब्दा यथोच्चारणमेव लेखितव्या इति मे मतिः । अत्र केवलमपवादः साम्प्रतिकस्य राज्ञो नामन्येव कृतः । पद्यस्वार-स्यवशादेव तद[illegible] भूमिबल इति रूपेण विन्यस्तः ।

वैविध्यार्थमेव स्थाने स्थाने कृतो वृत्तभेदः । इन्द्रवज्रोपेन्द्रवज्रोपजातयः परस्परेण भूयः संवदन्तीति सम्मिश्रित एव तत्प्रयोगः । तदपहाय यावत्किञ्चित्प्रकरणं न समाप्तिमेति, न तावत्तत्र वृत्तान्तरप्रयोग इति काचन पद्धतिरत्र काव्ये समाश्रिता । इन्द्रवज्रोपेन्द्रवज्रोपजात्यनुष्टुब्भुजङ्गप्रयातवसन्ततिलका-द्रुतविलम्बितार्याविद्युन्मालेति नव वृत्तानि काव्येऽत्र प्रयुक्तानि । तेष्विन्द्रवज्रो-पेन्द्रवज्रोपजात्यनुष्टुब्भुजङ्गप्रयातवसन्ततिलकविद्युन्मालेति सप्तैषदुच्चारण-भेदेनेन्द्रवोङ्, उपेन्द्रवोङ्, उपछात्, पथ्यावत्, फूछोङ्गप्रयात्, वसन्ततिलोक् विच्छुम्मलेति नामभिः थाइकाव्येष्वद्यापि प्रयुज्यन्ते ।

यदत्रेतिवृत्तं काव्ये वर्णितं तदाचार्य रौङ् श्यामानन्दकृतथाइदेशेतिहास इति ग्रन्थमाश्रित्यैव । इतिहासदृष्ट्या समीचीन एवायं ग्रन्थ इति मे मतिः ।

सौकर्यार्थमाङ्गल्या थाइभाषया चापि काव्यस्यास्य कृतोऽनुवादः । आङ्गल्या मयैवायं प्रणीतः, थाइभाषया पुनः थाइदेशमहाराजकुमार्या महा-चक्रीत्युपाधिजुषा महाप्रतापिन्या । सिरिन्धर इत्यनया । साहाय्यमत्र विरचितं चुलालौङ्कौर्नविश्वविद्यालयप्राच्यभाषाविभागस्थेन श्री प्रबोध अस्सवविरुल्ह-कर्नेन । उभयोरप्यहमधमर्णोऽस्मि, विशेषतस्तु महाराजकुमार्या यया काव्य-रचनोपक्रमकाल एव थाइभाषयानुवदिष्याम्येतदिति प्रतिज्ञातं तत्पूर्त्यर्थं च सुतरां वर्धितो ममोत्साहः । सत्यपि च गुरुतरे कार्यभरे निर्व्यूढाऽनया प्रतिज्ञेति कैः शब्दैरिमामभिष्टुयाम् । चुलालौङ्कौर्नविश्वविद्यालयप्राच्यभाषाविभागस्था मम सहकर्मिण आचार्य विसुधबुस्यकुल डा० प्राणीलपनिच कुमारी तसनीसिसकुलाः काले काले काव्ये भूयसीं रुचिं प्रदर्श्य तदर्थं मां प्रेरितवन्त इति तेषामप्यह-मस्मि सुतरां कृतज्ञः । भूमिकोपनिबन्धनेन मे भूय उपकृतवन्तम् आचार्य-विसुधबुस्यकुलमप्यहममायं हृदयेन सत्करोमि । प्रूफसंशोधने साहाय्यमाचरित-वन्तम् आचार्यजगदीशलालशास्त्रिणं काव्यप्रकाशनमङ्गीकृतवन्तम् ईस्टर्न बुकलिंकर्सेत्याख्यायाः पुस्तकप्रकाशनसंस्थाया अध्यक्षं श्रीश्यामलालं चापि धन्यौ वदामि ।

राष्ट्राणां परस्परेण सम्बन्धा भवन्ति कुसुमसुकुमारा नाम । अजस्रमवधानं परिपोषणं च तदर्थं सुतरामपेक्ष्येते । ते चेन्मदीयेनैतेन काव्येन कलयाऽपि समेधेरन्प्रयत्नमात्मनः फलेग्रहि कलयेयेत्येतावदेवोक्त्वा पर्यवसाययामि वाचमहं—

बैंकाकनगरम्
१२.१.१९७९

विदुषामाश्रवः
सुरसरस्वतीसमाराधनैकव्रतः
सत्यव्रतः शास्त्री ॥

PREFACE

Southeast Asia as a bastion of Indian culture had always had a particular fascination for me. I wanted to see for myself this beautiful region with its variegated social and cultural pattern. The opportunity came with my appointment as a Visiting Professor of Indian Studies in the Chulalongkorn University, Bangkok under the aegis of the Indian Council for Cultural Relations in October 1977. I am now in the heart of Southeast Asia and can hope to look over my shoulders to other countries of the region to form an integrated view of what goes by the name of Southeast Asian culture, the culture that is receptive and vibrant, that is incorporative and indigenous, that has maintained its distinctive character while accepting much that is good from abroad, that is unique in its growth and development. For the present I am in Thailand looking wonderously at its charming landscape, its lush green rice fields, its sprawling countryside, its ancient monuments, its old and yet modern capital city of Bangkok. I have fallen in love with it. And there the matter rests as far as I am concerned.

It is not as though the link with Thailand developed all of a sudden just with my appointment. Its strands were already there. One of these was the charming personality of His Excellency Dr. Suchati Chuthasmit, the Thai Ambassador in India who was kind enough to accept me as his friend. From the very day of a chance meeting at one of the diplomatic receptions in New Delhi our relations became stronger and stronger till they reached a stage where one heart begins to reciprocate the warmth of the other. The other link was the Thai students in the University of Delhi who would call on me just to spend a pleasant evening. They would tell me everything about Thailand—even give me some elementary lessons in Thai! And then came the day when I found myself in Thailand. With that began my close contact with it.

Writing of poetry has been a literary pastime with me since my early years. I derive inexpressible joy out of it. So far I have written a number of Mahākāvyas and Khaṇḍakāvyas. But for one which I was specially commissioned to write, I have written them all for my own satisfaction, *svāntasukhāya*. If they were published that was because I wanted to share my satisfaction with many others who may feel like me. In line with my other works the present work has also been written for my inner satisfaction, *svāntasukhāya*. It is being published precisely for the same reason as the others were. I have endeavoured to give in its short compass as much of Thailand as I could : its beauty and charm, its present ruling dynasty, its places of historical, cultural and tourist interest and so on. I am told it is the first work in Sanskrit on Thailand. This naturally makes me happy.

Thailand and India are neighbouring countries that are bound by intimate linguistic and cultural ties that go back to hundreds of years. They share with each other many social and religious practices and other institutions. Because of this cultural community the Thai language got enriched with a large corpus of Sanskrit words. A fairly good number of Sanskrit Inscriptions, two scores and more, have been discovered from different parts of Thailand, the earliest of them going back to as early a period as the 6th Cen. A.D. As in India, so in Thailand the *Rāmāyaṇa* called the *Ramakien*, forms an inseparable part of the social fabric. Quite a few of the names of cities and towns as also those of individuals in Thailand are Sanskritic. There is so much in common between Thailand and India thus that I feel a work of this kind should have come much earlier.

Sanskrit in which the bulk of Indian literature is composed continues to be an enigma in itself. Its literature is both the oldest and the youngest. Going back to thousands of years it is as modern as any other literature in the world. Scores of works are being produced in Sanskrit every year which add to its rich store-house. Lakhs of its votaries practise it as a live medium. The present work is primarily addressed to them. With it Thailand becomes a part of the vast literature of Sanskrit, the language, adored, admired and revered.

It is not easy sometimes to fit into the texture of Sanskrit, particularly in verse, some of the typical Thai words. I have well made an attempt in this direction. How far I have succeeded in it is for the connoisseurs to see. As far as possible I have tried to follow the Thai pronunciation even of such words as can be said to have Sanskritic origin and resisted the tendency, so common among the Sanskritists of to-day to Sanskritize them, to make them look Sanskrit. Thus Chulalongkorn remains for me Chulalongkorn even in Sanskrit and does not become Cūḍālaṅkaraṇa. So does remain Ekathasarot who is not turned into Ekādaśaratha. Ramadhibodi remains as such and does not become Rāmādhipati. My idea is that the pronunciation, being an inseparable associate of the form of the words should in no case be tempered with. Otherwise to the Thai the words would just look strange, certainly not his own, with which he is not at all familiar. The only exception to the above is the name of the present King. I felt it would go very well with the flow of the verse. The Thai pronunciation of it is Pumipon Aduldej. With minor phonetic change, its Sanskrit form would be Bhūmibala Atulyatejas which I have adopted.

To relieve the monotony of the same rhythm persisting throughout I have changed the metre at places, a certain metre extending to verses giving a certain description. It is only after that description is over that a new metre has been introduced. With only minor differences in them Indravajrā, Upendravajrā and Upajāti have been treated as a group with mixed use. Altogether I have employed nine metres of which four, Indravajrā, Upendravajrā, Upajāti, Bhujaṅgaprayāta, Vasantatilaka, Anuṣṭubh and Vidyunmālā are found in Thai poetry also under the names Indrawong, Upendrawong Upachat wong, Phuchoṅkhaprayāt, Vasantatilok, Pathyāvat and Vicchummala respectively.

The brief historical account given in the poem, is based on *A History of Thailand* by Prof. Rong Syamananda which I found to be a good monograph on the subject.

To make the text easily comprehensible English and Thai translations of it are being provided herewith. The

English translation I have provided myself while the Thai translation has been provided by Her Royal Highness Mahachakri Sirindhorn, Princess of Thailand and Mr. Prapod Assavavirulhakarn of the Department of Eastern Languages of the Chulalongkorn University.

Now I come to offering thanks which are first due to Her Royal Highness Mahachakri Sirindhorn, Princess of Thailand. Her voluntary offer of translation while I was right in the midst of composing the Kāvya filled me with the incentive to bring it to completion. My thanks are also due to Mr. Prapod Assavavirulhakarn for collaborating with her in translation. Prof. Visudh Busyakul, Dr. Pranee Lapanich and Miss Tasanee Sinsakul, my colleagues in the Department of Eastern Languages of the Chulalongkorn University took keen interest while the work was in progress and provided me with the encouragement so necessary for this kind of venture. My thanks are due to them. Prof. Visudh Busyakul has contributed a learned Introduction to the work. I am grateful to him for this. Lastly my thanks are due to Prof. J.L. Shastri for reading through the proofs and to Shri Shyam Lal, Proprietor of M/S Eastern Book Linkers for undertaking the publication of the work.

Relations between nations are like tender flowers needing as they do constant care and nourishment. If the present work were to foster these a bit, I would consider my labours amply repaid.

Satya Vrat Shastri
Visiting Professor of Indian Studies,
Chulalongkorn University,
Bangkok.

Bangkok.
Dated : January
12.1.1979.

: १ :

अस्त्येशियानामनि सुप्रसिद्धे
द्वीपे विशालेऽतिविशालकीर्तिः ।
आग्नेय[1] दिङ्मण्डलमौलिभूतो
देशोऽतिरम्यो भुवि थाइलैण्डः ।।

: २ :

श्यामेति नामातिपुराणमस्य
ख्यातं पुराणादिषु यद्विहाय ।
थाईतिजात्यध्युषितत्वहेतो-
र्यं थाइलैण्डं कथयन्ति लोकाः ।।

: ३ :

राजा प्रजारञ्जनमादधानः
सर्वात्मना बुद्धवचःप्रमाणः ।
अतुल्यतेजःपदवीं दधानः
प्रशास्ति यं भूमिबलाभिधानः ।।

: ४ :

अकृष्टपच्यं बहु यत्र सस्यं
रम्यास्तथा शाद्वलभूमिभागाः ।
मन्दं प्रवान्तश्च यदीयवाता
आगन्तुकानां रमयन्ति चेतः ।।

---

१. आग्नेयशब्दो दक्षिणदिगर्थे रूढः । 'आखने' इति रूपेण चायमद्यापि थाइभाषायां प्रयुज्यते ।

: ५ :

पुराणमित्येव न साधु सर्वं
न चानवद्यं सकलं नवं च ।
इत्याशयेनैष गुणं कदाचित्
प्रत्नं च नूत्नं च दधाति देशः ।।

: ६ :

पाश्चात्यवेषोऽपि जनोऽत्र नूनम्
आचारमङ्गीकुरुते स्वदेश्यम् ।
धर्मे स्वकेऽस्यास्ति निसर्गसिद्धा
श्रद्धा दृढा भक्तिरनुत्तमा च ।।

: ७ :

सहस्रशः सम्प्रति भिक्षवोऽत्र
शास्त्राणि सम्यक् परिशीलयन्ति ।
आवश्यकं वस्तु जनस्तदर्थं
स्वयं ददाति स्वहिताप्तिकामः ।।

: ८ :

उच्चार्यमाणानि पदे पदेऽत्र
विहारभूमिष्वितरत्र चापि ।
वमन्ति शाक्यस्य मुनेर्वचांसि
पीयूषधारां श्रुतिशष्कुलीषु ।।

: ९ :

रामायणे दृष्टिपथं प्रयाति
रुचिर्जनानां प्रबलाऽत्र चित्रम् ।
तस्य प्रयोगा अतिकौशलेन
कर्षन्ति चेतांसि बलाज्जनानाम् ॥

: १० :

रामेति नामात्मनि सन्दधाति
राजाऽत्र रामात्प्रति राजमानः ।
श्रीरामवत्संश्रयते च वृत्तं
श्रीरामवच्चापि जनान् प्रशास्ति ॥

: ११ :

रामेति सीतेति सुदारुकेति
शोभेति शान्तेति वरेति वापि ।
नामानि रम्याणि जनो दधानो
हर्षप्रकर्षं हृदि वर्षतीह ॥

: १२ :

चतुर्मुखस्यापि च मन्दिराणि
श्रीब्रह्मदेवस्य पदे पदेऽत्र ।
एकत्र पूजा सुगतस्य भक्त्या-
ऽपरत्र च ब्रह्मण आविरस्ति ॥

: १३ :

देशस्य तस्यास्ति भृशं विशाला
कण्ठे भुवः शुभ्रतरेव माला ।
ऐश्वर्यसौन्दर्यविलासधानो
बैंकाकनाम्नी खलु राजधानी ।।

: १४ :

यदापणेषु प्रसृतानि नाना
रत्नानि चित्रद्युतिरूषितानि ।
रत्नाकराः सम्प्रति तोयशेषा
इति प्रतीतिं जनयन्ति भव्याम् ।।

: १५ :

विभूषणानां निचयांश्च रम्यान्
दृष्ट्वा सुवर्णस्य यदापणेषु ।
लोको विमुग्धो मनुते कदाचित्
स्वर्णाचलो नामत एव मेरुः ।।

: १६ :

कौशेयवासोनिचयं च यत्र
तत्रापणालिष्वलमाकलय्य ।
अहो ! कलाकौशलमित्यभन्दं
चित्रीयते यत्र जनोऽभ्युपेतः ।।

: १७ :

एकत्र यस्यां भवनेषु रम्याः
समस्तपण्यस्य निधानभूताः ।
प्रख्यापिका वैभवशालितायाः-
स्तन्वन्ति मोदं बहु पण्यवीथ्यः ॥

: १८ :

पङ्केरुहैर्नैकविधैः प्रपूर्णा
मत्स्यैः स्फुरद्भिश्च जले यथेच्छम् ।
मन्देन वातेन च वीज्यमाना
विभान्ति यस्यां खलु पुष्करिण्यः ॥

: १९ :

शान्ताकृतेः शाक्यमुनेरपूर्वां
मूर्तिं शुभां मारकतीं दधाना ।
भक्तैर्भृता सन्ततमेव सद्भि-
र्विराजते यत्र विहारभूमिः ॥

: २० :

रामायणादेव कथा अनेका
आदाय यद्भित्तिषु निर्मितानि ।
परश्शतानि प्रथितानि चित्रा-
ण्याभां विचित्रां विकिरन्ति यत्र ॥

: २१ :

पण्यस्य नौभिः क्रयविक्रयाभ्यां
कुल्यासु दूरादुपसम्भृतस्य ।
जले चरा यत्र च पण्यवीथ्यो
नेत्रद्वयासेचनकीभवन्ति ।।

: २२ :

जलाशयो यत्र विभाति यस्मिन्
सम्पुष्टिमाप्ता मकरा लसन्ति ।
याथार्थ्यतोऽयं मकरालयः सं-
स्तन्नामतो वक्तुमशक्य एव ।।

: २३ :

तच्चर्मणा संरचितानि नाना
क्रीणाति वस्तूनि जनः प्रहृष्टः ।
भस्त्रा मनोज्ञा अथ मेखलाश्च
मञ्जूषिकाश्चापि विचित्ररूपाः ।।

: २४ :

सरोसृपाणां परिपालनार्थं
यत्रास्ति केन्द्रं बहुजातिकानाम् ।
विषं विनिकृष्य यतस्तु वैद्याः
प्रयुञ्जते रोगचिकित्सिकायाम् ।।

: २५ :

प्रासाद एकोऽस्ति पुरातनोऽत्र
भव्योऽयमित्येवमुदीर्यते यः ।
आसीन्निवासोऽयमपूर्वरूपः
पुरातनानां बहुशो नृपाणाम् ॥

: २६ :

तद्वैभवं वीक्ष्य च तत्कलाया
नैपुण्यमालोक्य विमुग्धभावः ।
दिवश्च्युतं खण्डमतीव कान्तं
जनो विशालं परिशङ्कते यम् ॥

: २७ :

जपाप्रसूनोपवनाभिधानं
चकास्ति यत्रोपवनं निधानम् ।
जपाप्रसूनोपचयस्य नाना-
छवेर्ध्रुवं नेत्रयुगोत्सवस्य ॥

: २८ :

रम्यस्थलं तत्र चकास्ति थाइ-
ग्रामाभिधं यत्र विलक्षणस्य ।
सन्दर्शनं कार्यत आशु थाइ-
देशस्य साक्षाज्जनजीवनस्य ॥

: २९ :

नृत्यानि वाद्यानि च गीतिकाश्च
दीक्षा च भिक्षोरथ मुष्टियुद्धम् ।
निस्त्रिंशयुद्धं च समस्तमेतत्
सन्दर्श्यतेऽत्रानतिविस्तरेण ।।

: ३० :

कथं द्विपः कर्षति काष्ठखण्डं
नद्यां गतं दीर्घतरं बलेन ।
कथं च वा तत्क्षिपति क्षणं न
तत्रेति सन्दर्श्यत एतदत्र ।।

: ३१ :

थाय्यङ्गनानां च विभिन्नवेषा
विभिन्नकालेषु च थाइपुंसाम् ।
प्रदर्शिता अत्र विवर्धयन्ति
कुतूहलं, प्रेक्षितुमागतानाम् ।।

: ३२ :

चायो-फयाख्यां समया निविष्टा
स्रोतस्विनीं पूः सलिलौघहृद्याम् ।
तरङ्गहस्तैस्तरसा ददाति
या पाद्यमस्यै परयेव भक्त्या ।।

: ३३ :

चक्रीतिनामाऽद्यतनोऽस्ति योऽत्र
सद्राजवंशो भुवनेषु रूढः ।
संस्थापकस्तस्य विपश्चिदेतां
संस्थापयामास स राजधानीम् ॥

: ३४ :

रामेत्यभिख्यामपरां दधानः
श्रीरामभक्तः स बभूव लोके ।
स्वभाषयाऽगोयत तेन दिव्यं
रामस्य भक्त्या चरितं मनोज्ञम् ॥

: ३५ :

तद्रामकीर्त्याख्यमिहाद्वितीयं
सहस्रशः पद्यवरैर्निबद्धम् ।
अलङ्कृतं सारयुतं निपाठं
निपाठमायाति जनः प्रमोदम् ॥

: ३६ :

अनुत्तमं काव्यमिदं विशालं
रामाधिबँद्याख्यनृपस्य दीर्घम् ।
कीर्त्यस्य सत्यं धुरि सत्कवीनां
यशःपताकां विधुनोति दिक्षु ॥

: ३७ :

तस्याभवद्द्विज्ञवरस्तनूजो
रामद्वितीयापरनामधेयः ।
अवर्णयद्योपि निजैर्वचोभी
रामस्य गाथां कविकर्मधुर्यः ।।

: ३८ :

यद् व्यासतो वर्णितमास्त पित्रा
समासतस्तत्तनयोऽयमूचे ।
आश्रित्य तद्वर्णनमेव भूयः
श्रीरामकीर्तेः प्रथते प्रयोगः ।।

: ३९ :

अस्यैव वंशे विबुधाग्रगण्यः
श्रीरामषष्ठापरनामधेयः ।
फ्रा मंकुटाख्यो नृपतिर्बभूव
रामस्य गाथां निजगाद योऽपि ।।

: ४० :

वाल्मीकिरामायण एष भूयः
कृतश्रमोऽभूत् कृतिनां वरेण्यः ।
ततो गृहीतानि बहूनि तेन
रम्याणि रामस्य कथानकानि ।।

: ४१ :

रामायणस्यान्तरमप्युवाच
श्रीरामकीर्तेरतिसूक्ष्मदृष्टिः ।
प्रायुङ्क्त शब्दांश्च स यैरभूवन्
मुद्राः प्रयोगे प्रकटा अनेकाः ॥

: ४२ :

कलाभिवृद्धिं व्यतनोत्स्वदेशे
साहित्यवृद्धिं च नृपाल एषः ।
वृद्धिद्वयादेव सुवर्णकालं
तद्राज्यकालं प्रवदन्ति सन्तः ॥

: ४३ :

अमुष्य तातो विबुधाग्रचूला-
लङ्कारभूतो विशदान्तरात्मा ।
अन्वर्थनामा विललास चूला-
लङ्कौर्नसंज्ञः परमप्रतापः ॥

: ४४ :

तदाख्ययैवाकृत राजधान्यां
फा मङ्कुटोऽसौ मुकुटायमानम् ।
विद्यालयानां नृपतिर्विपश्चिद्
विद्यालयं ख्याततमं स्वदेशे ॥

: ४५ :

भूपालचक्रे खलु चक्रिवंश्ये
यत्पूर्विकैवाभवदत्र शिक्षा ।
पाश्चात्यपद्धत्यनुसारिणीति
महत्त्वमस्य प्रवदन्ति विज्ञाः ॥

: ४६ :

जातोन्नतिर्यस्य बलेन नाति-
चिरेण देशस्य दरिद्रितस्य ।
निर्माणकार्यं च बभूव भूयः
शिक्षाप्रसारश्च समेषणीयः ॥

: ४७ :

एतं नृपं कान्तविचारवन्तं
नानाविधे ज्ञानचये चरन्तम् ।
अर्वाक्तनस्य प्रदिशन्ति थाइ-
लैण्डस्य कर्तेति जनाः समेऽपि ॥

: ४८ :

तद्वंशजातो नवमोऽस्ति थाइ-
लैण्डाधिपो भूमिबलाभिधानः ।
गुणैरनेकैः प्रथितं पृथिव्यां
प्रजा मुदा यं प्रविचिन्तयन्ति ॥

: ४९ :

माधुर्यदाक्षिण्यगुणाकरोऽसौ
नक्तन्दिवं दीनजनार्तिहारी ।
लोकाभिरामो नवमोऽस्ति रामः
क्रोधस्य यत्रास्ति सदा विरामः ॥

: ५० :

सुतासु तस्यातिकुशाग्रबुद्धिः
स्वतातवल्लोकहिते प्रसक्ता ।
गीर्वाणवाणीपरिशीलनोत्का
सिरिन्धरेति प्रथिता सुताऽस्ति ॥

: ५१ :

यस्या गुणैर्बुद्धिबलेन चापि
भृशं समावर्जितमानसा याम् ।
लोकाः प्रशंसन्तितमां समेऽपि
धन्यां च लक्ष्मीमिव पूजयन्ति ॥

: ५२ :

तुष्टेन पित्रा किल देवरत्न-
पूर्वाऽर्पितो राजसुतेति तस्यै ।
सुधावदातोत्तमकीर्तिमत्यै
जनस्य हर्षं जनयन्नुपाधिः ॥

(अनुष्टुब्वृत्तम्)

: ५३ :

उपाधेरपरोऽप्यस्ति महाचक्रीति[1] शोभनः ।
अंशोऽस्याश्चक्रिवंश्याया गुणचक्रजितो ध्रुवम् ॥

: ५४ :

पञ्चाशे जन्मदिवसे राज्ञोपाधिरयं स्वयम् ।
प्रदत्तोऽभूत्तनूजायै सुप्रसन्नेन चेतसा ॥

: ५५ :

उपलक्ष्य च तं तावद्दिवसं पुण्यमुत्सवः ।
थाइदेशे प्रवृत्तोऽभूदनेकान् दिवसाञ्शुभः ॥

: ५६ :

विद्युदालोकसहितः पताकाप्रकरान्वितः ।
तन्त्रीवाद्यसनिर्घोषो जयघोषयुतस्तथा ॥

: ५७ :

परोलक्षा जना देशे दीर्घायुष्ट्वं महीभृतः ।
प्रार्थयाञ्चक्रिरे देवं सुखं चारोग्यमेव च ॥

---

१. सम् देच् अ थेवरतन् राजसुदा (=देवरत्नराजसुता) चाओ फ्या महा-चक्री सिरिन्धर रठसीमा गुणाकरपिय जाति स्याम परमराजकुमारीति तस्याः पूर्णोपाधिसहितं नाम ।

: ५८ :

वेंकाके स्नाम् लुम्रांग्नामन्यहम्पूर्विकया जनाः ।
स्थानेऽब्धिमिव नद्यापः समेता उत्सवेरिताः ॥

: ५९ :

कदाचिदेव सम्मर्दो जनानां भवतीदृशः ।
इति तं वीक्ष्य लोकानां स्वतो वाचो विनिस्सृताः ॥

: ६० :

थाइदेश्याः प्रजानाथं मन्वते स्वमसंशयम् ।
महतीं देवतां लोके नररूपेण संस्थिताम् ॥

: ६१ :

धर्मो राष्ट्रं च राजा च चतुर्थी संस्कृतिस्तथा ।
एतच्चतुष्टयं प्राहुः थाइदेशस्य लक्षणम् ॥

: ६२ :

चायो-फयाया अपरे विभाति
तीरे स्थलं थौनबुरीति नाम ।
यदास्त पूर्वं नगरं पृथक् तद्
बैंकाकशाखापुरमद्य जातम् ॥

: ६३ :

ताक्सिन्समाख्येन निवेशितं तत्
कृतं स्वदेशस्य च राजधानी ।
वर्षाणि रम्यं दश पञ्च चापि
ललामभूतं विललास लोके ॥

: ६४ :

गायन्ति लोकाः किल गीतकानि
शौर्यस्य तास्मिन्नृपतेर्बहूनि ।
येन स्वदेशः परतन्त्रताया
उन्मोचितो बन्धनतो बलेन ।।

: ६५ :

बभूव पूर्वं खलु थौनबुर्या
बैंकाकतश्चापि पुराद्वरेण्यात् ।
वर्षाण्ययोध्यैव बहूनि यावद्
देशोत्तमस्यास्य हि राजधानी ।।

: ६६ :

तामेकदा सम्प्रतिपन्नशत्रु-
भावाः समेता विपदामिवौघाः ।
ब्रह्माभिधानान्निकटस्थदेशा-
दाक्रान्तवन्तः प्रबला जनौघाः।।

: ६७ :

विजित्य चैनां कृतवन्त आशु
भस्मावशेषां नगरीं बलात्ते ।
आक्रम्य भूयांसमथ प्रदेशं
ते थाइदेशं स्ववशे प्रचक्रुः ।।

: ६८ :

ताक्सिनसमाख्योऽभवदत्र कश्चित्
सैन्याधिपो मानधनस्तदानीम् ।
प्रियस्य देशस्य निजस्य सेहे
ऽवमाननां यो नहि देशभक्तः ॥

: ६९ :

सङ्गृह्य सैन्यादिकमाशु वीरः
स ब्रह्मदेश्यांस्तरसा विजिग्ये ।
संलक्ष्य तद्विक्रममेव लोकै-
स्ताक्सिन् महानित्यभिधीयते यः ॥

: ७० :

नष्टामयोध्यामभिलक्ष्य येन
कृता शुभा थौनबुरीति नाम्नी ।
चायो-फयाया उपयोगिताया
वशात्तदारान्नवराजधानी ॥

: ७१ :

स्वशासनस्यान्तिमकाल एष
उन्मादरोगस्य वशं जगाम ।
स्वस्यावशश्चापि चचार भूयो-
ऽन्याय्यं प्रजासूत्पथमाश्रितः सन् ॥

: ७२ :

स्वं मन्यमानश्च नवावतारं
बुद्धस्य सर्वान् स समादिदेश ।
मामर्चयध्वं ननु सर्व एव
कल्याणकामा हृदयेन यूयम् ॥

: ७३ :

यदा तु केचित्प्रतिपेदिरे तद्-
वचोऽतिनिन्द्यं नहि भिक्षुवर्याः ।
अदापयत् क्रूरमतिस्तदानीं
तेभ्यः कशाघातमसौ नृपालः ॥

: ७४ :

सर्वत्र हाहाकृतमास्त तेन
क्षोभः प्रजासु प्रससार चापि ।
तत्रैव काले समुपागतोऽभूद्
दुम्राङभिख्यो जननायकोऽत्र ॥

: ७५ :

सैन्याधिपत्येन महायशस्को-
ऽममन्त्रतासावधिकारिभिर्द्राक् ।
ते चैकमत्येन तमभ्यवोचंस्
ताक्सिन् नृपोऽयं वधमर्हतीति ॥

: ७६ :

तं निर्णयं ते समुपेत्य सर्वे
ताक्सिन्नृपं मृत्युवशं प्रणिन्युः ।
राज्यं ददुश्चापि मुदा परीता
दुम्राङभिख्याय[1] महाजनाय ॥

: ७७ :

चक्रीत्युपाधिं[2] परिलक्ष्य दत्तं
तद्वीर्यतुष्टेन पुरा नृपेण ।
ताक्सिन्समाख्येन गतः प्रसिद्धिं
तद्राजवंशस्तदभिख्ययैव ॥

: ७८ :

द्वीपार्कदिक्सम्मितहायनानि
बभावयोध्या शुभराजधानी ।
देशोत्तमस्यास्य नृपाः शशासु-
र्यत्र त्रयस्त्रिंशदुदात्तचित्ताः ॥

: ७९ :

भूतानि पञ्चेव चकाशिरेऽत्र
पञ्च प्रसिद्धा भुवि राजवंशाः ।
निवेशयामास पुरीमिमां श्री-
रामाधिबँद्याख्यनृपो मनोज्ञाम् ॥

---

१. जन्मनामास्य दुम्राङ्, तोङ् दुम्राङ् इत्येव वाऽऽसीत् । तदनु चाम्रो फ्या चक्रीत्युपाधिनायं प्रसिद्धिं गतः । राज्याभिषेकानन्तरं च रामाधिबँदी (रामाधिपतिः) त्यस्य नामाभूत् । रामप्रथम इत्यप्ययमुदीर्यंते ।

२. सम्पूर्ण उपाधिः, यथोक्तमुपरिष्टात्, चाम्रो फ्या चक्रीत्यस्ति । तत्र चक्रीत्येवांशेन महच्छब्दोपबृंहितेन राजवंशः प्रसिद्धिं गतः ॥

: ८० :

ब्रह्मीयसैन्यैः प्रविनाशितताया-
मप्यत्र पुर्यां बहवोऽवशेषाः ।
दृश्यत्वकोटिं परमां भजन्तः
कर्षन्ति लोकस्य हठान्मनांसि ॥

: ८१ :

द्विपव्रजो भाति तथाविधोऽत्र
वन्यद्विपा यत्र वशे क्रियन्ते ।
वशे कृताश्च प्रविदर्शयन्ति
प्रशिक्षिताः कौशलमात्मनिष्ठम् ॥

: ८२ :

अत्रैव मोङ्कोल बुपित्रनाम्नी
विहारभूमिः प्रतिभाति यत्र ।
बुद्धस्य कांस्यप्रतिमा विशाल-
तमा समस्मिन्नपि थाइदेशे ॥

: ८३ :

अत्रैव सूर्योथइनामिकाया-
श्चेदिश्चकास्त्यद्भुतवीरतायाः ।
प्रतीकभूता यशसाऽन्विताया
राज्ञ्याः कृता तत्पतिना प्रियेण ॥

: ८४ :

राज्ञी किलैषा पतिमन्वचारीत्
सङ्ग्रामभूमौ सह तेन चासीत् ।
तत्रापदं घोरतरामुपेत-
मत्रास्त तं प्राणपणेन चापि ॥

: ८५ :

पुंवेषधृत्सा युयुधे बलेन
रिपोर्भटैर्भर्तृहिताय वीरा ।
तत्रैव युद्धे प्रहृता च गाढं
सा वीरलोकोचितमाप लोकम् ॥

: ८६ :

तद्भूस्म संस्थापितमत्र चेद्यां
तच्छोकतप्तेन तदीयभर्त्रा ।
आगन्तुका यां प्रविलक्ष्य सत्यं
म्लानानना दुःखभराद् भवन्ति ॥

: ८७ :

अत्रैव वत्-फू-खओ-थोंगनामा
स्तूपोऽस्ति शालद्रुमतुङ्गरूपः ।
विनिर्ममे यं बुरिङोङनामा
ब्रह्माख्यदेशाधिपतिर्नृपालः ॥

: ८८ :

जयं निजं यो ह्यभिलक्ष्य थाइ-

देश जयस्तम्भमिवाचखान ।

शैल्या स्वदेशस्य, ततश्च पश्चात्

नरेसुअन्नामकभूमिपालः ॥

: ८९ :

स्वदेशशैल्या प्रतिसंस्कृतं तं

व्यधान्महानित्यभिधीयमानः ।

गुणैरनेकैर्नयविक्रमाद्यै-

र्विद्वानयोध्यानृपमौलिभूतः ॥

: ९० :

प्रासाद एकोऽस्ति पुरातनोऽत्र

रामाधिबँद्याख्यनृपेण क्लृप्तः ।

नाम्ना यमाहुः प्रथमेन वेद्या

युतं त्रिमुख्या खलु राजकीयम् ॥

: ९१ :

पुरोऽस्त्यथो चन्द्रकसेमनामा

प्रासादवर्योऽत्र विनिर्ममे यम् ।

नरेसुअन् स्वस्य हि यौवराज्य-

काले महानित्यभिधीयमान ॥

(भुजङ्गप्रयातवृत्तम्)

: ६२ :

अयोध्यापुरी नातिदूरे विभाति
सुरम्यं स्थलं बाङ्-प-इन्-नाम यत्र ।
कथां कस्यचिद् भूपतेः कौतुकेन
मनोज्ञां जनाः सङ्गता उद्गिरन्ति ॥

: ६३ :

स एकाथसेत्यंशमादौ स्वनाम्नि
दधानश्च रोदित्ययांशं[1] परस्तात् ।
सदाचारवृत्त्या प्रजाः स्वाः शशास
यशश्चापि लोकेऽवदातं ततान ॥

: ६४ :

नृपः प्रस्थितोऽसौ स्वनावा कदाचित्
स्थलं वानलानेत्यभिख्यं दिदृक्षुः ।
तटिन्या जलौघेषु चायो-फयाया
विपत्तिं विपाकाद्विधेरासाद ॥

: ६५ :

स भग्नां विमुच्य स्वकां नावमाशु
भुजाभ्यां तरन् तत्स्थलं प्राप धीरः ।
निशायामभूत्सङ्गतस्तत्र चापि
कयाचित् स्त्रिया चन्द्रमुख्या नृपालः ॥

---

१. एकाथसरोत् इति तस्य नामासीत् । संस्कृतभाषायामेकादशरथ इति शब्दः । तस्यैव थाइभाषायामेकाथसरोत् इत्युच्चारणम् ।

: ९६ :

हृतोऽस्या अनिन्द्येन रूपेण चापि
स्त्रिया रूपवत्याः स इन्नामिकायाः ।
प्रभुर्नो बभूवात्मनः सत्प्रजानां
प्रभुर्हन्त ! चित्रो विलासो विधातुः ।।

: ९७ :

स तां रात्रिमेतां स्वदारांश् चकार
कणेहत्य रेमे तया चापि सार्धम् ।
निवृत्तः सुखं च स्वकां राजधानीं
स्वकृत्येषु भूयो मनः स्वं बबन्ध ।।

: ९८ :

स्त्रियां चापि तस्यां सुतं प्राप, नैतद्
रहस्यं च कस्मिश्चिदाविश्चकार ।
प्रसात्थोङभिख्यं पुपोषापि चैनं
समारोपयामास सिंहासनं च ।।

: ९९ :

प्रसात्थोङ् स्थले बाङ्-प-इन् नामधेये
विनिर्मापयामास वेश्म स्वकीयम् ।
अनेकानि चान्यानि वेश्मानि चारू-
ण्यसौ कारयामास कार्येषु दक्षः ।।

(वसन्ततिलकवृत्तम्)

: १०० :

स्थानानि सन्ति रमणीयतमान्यनेका-
न्यन्यान्यपीह नयनद्वयतर्पणानि ।
तेष्वेकमस्ति पुलिनं जलधेर्विशालं
ख्यातिं परामुपगतं भुवि पत्तयेति ॥

: १०१ :

यद् द्रष्टुमापतति सर्वत एव लोको
यद्रामणीयककथाश्रुतिसम्प्रगुन्नः ।
यत्सैकते विलुठितुं च मुदाभिलष्य-
त्यन्यच्च सर्वमपि विस्मरति प्रसन्नः ॥

: १०२ :

वारांनिधौ प्रमुदितः प्रसभं प्रविष्टो
यद्वारिराशिमवगाहितुमीहते वा ।
तोरे स्थितः पिबति वाऽम्बुनिधेश्चिराय
नेत्रद्वयेन सुषमामतिविस्तृतस्य ॥

: १०३ :

एवं सुखेन समयं व्यतियाप्य तत्र
द्वीपं समापतति कोरलनामधेयम् ।
तत्प्राप्य दर्पणगतप्रतिबिम्बकाब्धि-
जीवान् स पश्यति च विस्मयमभ्युपेतः ॥

: १०४ :

फूकेट्समाख्यमपरं पुलिनं विशालं
वारांनिधेर्लसति नेत्रसुखं ददानम् ।
तद् द्रष्टुमप्युपगताः कुतुकाज्जनौघाः
तत्रालुठन्ति जलधिं च निभालयन्ति ॥

(द्रुतविलम्बितवृत्तम्)

: १०५ :

स्थलमतीव मनोहरमन्यतः
पतति सन्दृशि चांग्मइनामकम् ।
तदिदमुत्तरथाइभुवो मणिं
सुविमलं प्रवदन्ति मनीषिणः ॥

: १०६ :

परिगतं गिरिमेखलया तथा
निबिडपादपराजिविराजितम् ।
सुखदमन्दसमीरसमीरितं
जनमनो हरतीदमहो ! हठात् ॥

: १०७ :

इह विभाति गिरेः शिखरे स्थितं
नृपतिसद्म हि फूपिङ्नामकम् ।
उपवनेन वरेण सनाथितं
सुमसुगन्धसुवासितदिक्तटम् ॥

(आर्यावृत्तम्)

: १०८ :

आस्ते विश्रुतमत्र
तत्स्थानं बहूनि यत्रच्छत्राणि ।
नानावर्णैस्तनुते
हृद्यानि कर्मकृत् कुशलः ॥

: १०९ :

कौशेयेषु पटेषु
कार्पासेषु वा कर्गलादिवन्मृदुषु ।
विशिष्टवृक्षत्वचा
रचितेषु ददाति रुच्यवर्णान् सः ॥

: ११० :

छत्राणामेव कृते-
र्नियतं तत्र स्थले बहूनां हि ।
छत्रग्रामोऽयमिति
ख्यातिर्जाता स्थलस्य तस्याद्य ॥

: १११ :

च्यांगमय्यां सन्ति विहारा
नाना दृश्यत्वकोटिमापतिताः ।
तेषु विशेषोल्लेखम्
अर्हति दौय्-सुथेप् विहारोऽत्र ॥

: ११२ :

विनिविष्टो गिरिशृङ्गे
ऽभिगमनीयः सोपानेनातिदीर्घेण ।
काञ्चनरचितपगोडो
राराज्यते विहारवर्योऽयम् ॥

: ११३ :

परित इमं रचितानि
बौद्धाख्यानोपजीव्यानि ।
नानावर्णैर्भित्तिषु
चेतश्चित्राणि कर्षन्ति ॥

: ११४ :

व्यालद्वयप्रस्तरमूर्ती
इह सोपानमुखे समारचिते ।
सोपानमुखे व्यालयोर्मुखे
पुच्छं तु तयोर्गिरिशृङ्गं यावदारचितम्

(विद्युन्मालावृत्तम्)

: ११५ :

थाइस्त्रीणां सम्प्रख्यातं
रूपं पृथ्व्यां सर्वत्रैव ।
तन्वङ्ग्यस्ता गौराकाराः
शोभा तासां चित्रैवास्ति ॥

: ११६ :

चांगमथ्यां ताः कामिन्यस्तु
भूयो रूपं चित्ताकर्षि ।
आबिभ्रत्यो नेत्रद्वन्द्व-
तृप्तिं तन्वन्त्यायातानाम् ॥

(उपसंहारः)

(अनुष्टुब्वृत्तम्)

: ११७ :

थाइदेशविलासाख्यं स्वान्तःप्रेरणया कृतम् ॥
थाइदेशमुपेतेन मया काव्यं समासतः ॥

: ११८ :

"तत्सन्तो द्रष्टुमर्हन्ति सदसद्व्यक्तिहेतवः ।
हेम्नः संलक्ष्यते ह्यग्नौ विशुद्धिः श्यामिकाऽपि वा ॥

: ११९ :

इदं चेज्जनयेत्तोषं सुधियां कल्यचेतसाम् ।
धन्यं स्वं कलयेयाहं सुधीतोषो हि दुर्लभः ।

: १२० :

एधेत कलया चापि थाइभारतदेशयोः ।
यदि सौहार्दमेनेन यत्नो मे स्याद् फलेग्रहिः ॥

: १२१ :

काव्यं समाप्तिमायाति शिवस्यानुग्रहादिदम् ।
स एव कुर्यात्सर्वेषां शिवतातिः शिवः शिवम् ।।

।। इति डा० सत्यव्रतशास्त्रिणः कृतिषु
थाइदेशविलासाख्यं काव्यं पूर्तिमगात् ।
शुभं भूयादध्यापकानामध्यायकानां च ।।

।। ॐ स्वस्ति ।।

THĀIDEŚAVILĀSAM

ไทยเทศวิลาส

....

สัตยพรต ศาสตรี

ศาสตราจารย์พิเศษ

แผนกวิชาภาษาตะวันออก

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

ประพันธ์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ทรงพระราชนิพนธ์แปล

ร่วมกับ

นายประพจน์ อัศววิรุฬหการ

คำนำของผู้แปล

ศาสตราจารย์ สัตยพรต ศาสตรี เป็นศาสตราจารย์ทางภาษาสันสกฤตที่ทางรัฐบาลอินเดียส่งมาเป็นศาสตราจารย์พิเศษ ณ แผนกภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านเป็นผู้สนใจเรื่องราวและวัฒนธรรม ประเพณีไทย จึงได้ประพันธ์บทกวีนิพนธ์ ชื่อ ไทยเทศวิลาส เป็นที่ระลึกในโอกาสที่ท่านได้มาอยู่ในประเทศไทย

ท่านผู้ประพันธ์เรียกชื่องานของท่านว่า ไทยเทศวิลาส อันแปลว่าความงามของประเทศไทย หรือถ้าจะแปลให้เป็นชื่อไทยจริง ๆ ก็ตรงกับชื่อว่า ถิ่นไทยงาม นั่นเอง บทกวีนิพนธ์นี้ประกอบด้วยฉันท์ชนิดต่าง ๆ ร้อยกว่าบท จัดเข้าในประเภทกวีนิพนธ์ที่เรียกว่า ขัณฑกาพย์ คือ กวีนิพนธ์ขนาดพอประมาณมีฉันท์เกินร้อยบทขึ้นไป เนื้อหาเป็นเรื่องเบา ๆ เช่นการชมความงามหรือการพรรณนาเรื่องราวไปเรื่อย ๆ เช่นในขัณฑกาพย์นี้เป็นเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวแก่ประเทศไทย

ผู้แปลเห็นว่าขัณฑกาพย์นี้นับเป็นบทประพันธ์สันสกฤตเรื่องแรกที่เป็นเรื่องประเทศไทยโดยตรง ควรได้รับการแปลสู่ภาษาไทยไว้ เดิมจะแปลเป็นฉันท์ให้ตรงกับของเดิมในภาษาสันสกฤต แต่เนื่องด้วยเวลาและโอกาสไม่อำนวย จึงเป็นแต่แปลถอดเป็นความเรียงธรรมดา

การแปลภาษาสนสกฤตนั้นถึงจะแปลเป็นความเรียงธรรมดาก็เป็นการหนักไม่น้อย ด้วยลักษณะทางไวยากรณ์ต่างกันมาก จะแปลให้พ้นคำพูดที่เกะกะนั้นออกจะเหลือวิสัย เพราะหากแปลเอาความมากไปก็เสียลักษณะภาษาเดิม ถ้าแปลตรงภาษาเดิมมากไปก็ฟังไม่เป็นภาษาไทย ผู้แปลได้พยายามรักษารูปภาษาเดิมและพยายามแปลให้ได้ความมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

อีกประการหนึ่ง ความไพเราะของความประพันธ์ภาษาสันสกฤตนั้นในบางกรณีขึ้นอยู่กับการเล่นคำเล่นอักษร อันถือเป็นอลังการเครื่องประดับของกวีนิพนธ์ แต่เมื่อถอดเป็นความเรียงธรรมดาจะใช้ศัพท์แสงก็ดูรุ่มร่ามไม่สมลักษณะ จึงต้องถอดเอาแต่ความสั้น ๆ เช่นในคำ

ประพันธ์บทที่ ๕๕ และ ๕๙ เป็นเหตุให้เสียอรรถรสของคำประพันธ์เดิมไป

นอกจากนี้ในที่ลางแห่ง ผู้แต่งเข้าใจเรื่องราวบางประการผิดไป จึงต้องใช่เชิงอรรถชี้แจงไว้ บางแห่งไม่ทราบว่าท่านหมายเอาสถานที่ใดก็ลงเชิงอรรถไว้ด้วย เช่นในคำประพันธ์บทที่ ๑๒, ๔๑, และ ๙๙ เป็นต้น

การแปลครั้งนี้ทำในเวลากะทันหันเพื่อให้เสร็จทันกำหนดหมาย อาจทำให้แปลผิดพลาดจากบทเดิมได้อยู่มาก ผู้แปลหวังว่าจะได้แก้ไขในโอกาสต่อไป

ผู้แปล

ไทยเทศวิลาส

(ขัณฑกาพย์)

สัตยพรต ศาสตรี ผู้ประพันธ์

๑. ในทวีปอันไพศาลที่รู้จักกันในนามว่า ทวีปเอเซีย มีประเทศอันมีเกียรติไพบูลย์ น่ารื่นรมย์ เป็นเสมือนยอดโมลีในภูมิภาคอาคเนย์ ชื่อว่า ประเทศไทย

๒. นามเดิมของดินแดนแห่งนี้ เป็นที่รู้จักกันดีในปุราณะและหนังสืออื่น ๆ ว่า สยาม แต่เพราะเหตุว่าเป็นที่อยู่ของชนชาติไทย ประชาชนจึงเรียกดินแดนของตนว่าประเทศไทย

๓. พระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่า ภูมิพลอดุลยเดช ทรงมั่นในพระพุทธวจนะด้วยชีวิต ทรงปกครองและทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎรด้วยพระอุตสาหพยายามทั้งปวง

๔. ธัญญาหารในประเทศนี้ขึ้นงอกงามมากมายราวกะไม่ต้องไถหว่าน จึงน่ารื่นรมย์ด้วยภูมิภาคที่สดเขียว

ทั้งมีสายลมโชยอ่อน ๆ อันทำให้จิตใจของผู้มาเยือนชื่นบาน

๕. ด้วยความคิดว่า ของเก่ามิได้ดีหมดเสมอไป และของใหม่ก็มิได้เลวหมดเสมอไป ดินแดนแห่งนี้ทรงไว้ซึ่งสิ่งดีงามทั้งเก่าและใหม่

๖. ประชาชนถึงจะสวมเสื้อผ้าแบบตะวันตก แต่ก็ดำเนินชีวิตตามแบบของตน คือ เป็นผู้มีศรัทธาอันเที่ยงแท้มั่นคงและอุทิศตนเองในพระศาสนา

๗. ณ ที่นี้ พระภิกษุจำนวนพันเจริญสมณธรรมอย่างดี ประชาชนผู้ใคร่ในความสำเร็จและปรารถนาประโยชน์ได้ถวายปัจจัยเพื่อบำรุงความเป็นอยู่ของพระภิกษุนั้น

๘. พระพุทธวจนะของพระศากยโคดมพุทธเจ้า ได้รับการท่องบ่นสาธยายในทุกย่างก้าว ในวิหารและที่อื่น ๆ สิ่งนี้เป็นน้ำอมฤตอันหลั่งลงสู่โสต

๙. ในประเทศนี้ เป็นที่น่าตื่นใจว่า ประชาชนสนใจเรื่องรามายณะ การแสดงเรื่องรามายณะเป็นที่

ชื่นชอบ เพราะความดีงามอย่างยิ่งของเรื่อง

๑๐. ในประเทศนี้พระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่า ราม รวมอยู่ในพระปรมาภิไธยด้วย ทรงปรากฏเป็นพระรามจริง ๆ ในโลก ได้ทรงเจริญรอยตามพระราม ทรงปกครองอย่างพระราม

๑๑. ประชาชนในประเทศนี้มีชื่อไพเราะว่า โสภา ศานติ วรา เป็นต้น ทำให้เกิดความยินดีในใจเมื่อได้ยิน

๑๒. มีมนเทียรสถานแห่งพระพรหมผู้มีสี่พักตร์ ด้านหนึ่งบูชาพระพุทธเจ้า ด้านหนึ่งบูชาพระพรหม[๑]

๑๓. ราชธานีแห่งประเทศนี้ คือ กรุงเทพฯ อันกว้างใหญ่สวยงาม ปรากฏราวกับพวงดอกไม้สีขาวบริสุทธิ์อย่างยิ่ง ที่คล้องอยู่ที่คอของแผ่นดินอันไพศาล

๑๔. ในตลาดมีร้านค้าที่เต็มไปด้วยเพชรพลอย จนทำให้คิดว่า มหาสมุทรอันเป็นรัตนากรนั้นมีแต่น้ำเท่านั้นที่เหลืออยู่ (เพชรพลอยถูกเก็บขึ้นมาหมด)

---

๑. ไม่ทราบว่าผู้แต่งหมายถึง สถานที่ใด

๑๕. เมื่อพิจารณาความสวยงามของเครื่องประดับตกแต่ง
อันเป็นทองตามร้านรวงต่าง ๆ ชาวโลกก็ต้องงุนงง
ว่าที่เขาพระสุเมรุได้นามว่าภูเขาทองนั้นจะเป็น
เพียงชื่อเท่านั้น

๑๖. เมื่อเห็นเหล่าผ้าไหมในร้านรวงต่าง ๆ ความตื่นตา
ตื่นใจกระทำให้ต้องร้องว่า ช่างสวยงามอะไรเช่นนั้น

๑๗. วิถีอันมีร้านค้าเรียงรายไปเป็นที่น่ารื่นรมย์ อันเป็น
ที่รวมสินค้านานาชนิด เป็นที่รวมแห่งความมั่งคั่ง
สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความชื่นชม

๑๘. สระที่มีดอกบัวนานาพันธุ์ มีปลานานาชนิดแหวกว่าย
กระโดดไปมาในน้ำอย่างสบายใจ มีลมอ่อนพัดมา

๑๙. ในประเทศนี้มีวิหารทรงพระแก้วมรกต อันเป็นรูป
สลักที่งดงามแห่งพระศากยมุนี ผู้ทรงเกียรติ ผู้ทรง
รุ่งเรืองด้วยความสงบ มีสัตบุรุษผู้ศรัทธา (ไปบูชา)
ไม่ขาดสาย

๒๐. ในสถานที่แห่งนี้เรื่องราวจากรามายณะหลายตอนได้

รับการสร้างสรรคเป็นจิตรกรรมฝาผนังมากกว่าร้อย
ภาพเหล่านี้มีความงามอย่างน่าพิศวง

๒๑. ในประเทศนี้ มีตลาดน้ำ ใช้การไปมาทางน้ำเป็นที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนด้วยเรือที่มาแต่ที่ไกลจากลำคลองต่าง ๆ เป็นสิ่งที่น่าตื่นตา

๒๒. ในประเทศนี้มีสถานที่เลี้ยงจระเข้ ถึงแม้ที่นั้นจะได้ชื่อว่าเป็นแหล่งจระเข้ เราก็ไม่อาจเรียกที่นี้ว่ามกราลัย[๑]

๒๓. ผู้ชมต่างซื้อสินค้าที่ทำด้วยหนังจระเข้ เช่น กระเป๋าที่งดงาม เข็มขัด หีบเล็กชนิดต่าง ๆ

๒๔. ในประเทศนี้มีสถานที่เลี้ยงงูชนิดต่าง ๆ ผู้ชำนาญรีดเอาพิษมาประกอบยาเพื่อผู้เจ็บ

---

๑. มกราลัย หมายถึงแหล่งมังกร อันหมายถึงมหาสมุทร ซึ่งในที่นี้ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า มกร หมายถึงจระเข้

๒๕. ในประเทศนี้มีพระราชวังอันเก่าแก่เรียกว่า พระบรมมหาราชวัง อันเป็นสถานที่งดงามไม่มีที่อื่นเสมอ เป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินหลายพระองค์ในอดีต

๒๖. เมื่อพิจารณาเห็นความสง่างามและความชำนิชำนาญในศิลปะ ประชาชนผู้หลงใหลความงามนั้นถือเอาว่า สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ลอยเลื่อนลงมาแต่สวรรค์

๒๗. สวนแห่งหนึ่งมีชื่อว่า สวนกุหลาบ (สวนสามพราน) อันเป็นที่รวมของกุหลาบนานาพรรณ นับเป็นมหรสพแก่ดวงตาทั้งสอง

๒๘. ในสวนนี้มี บ้านไทย เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นการดำรงชีวิตของคนไทยได้อย่างชัดแจ้ง

๒๙. นาฏศิลป์ เครื่องดุริยางค์ เพลง การทำขวัญนาค มวยไทย การฟันดาบ ได้รับการแสดงในที่นี้อย่างย่อ

๓๐. ช้างลากท่อนซุงที่ยาวมาก ๆ ด้วยกำลังไปสู่แม่น้ำ แล้วทิ้งท่อนซุงนั้นลงในแม่น้ำอย่างทันที ได้อย่างไร ก็มีแสดงให้ดู ณ ที่นี้

๑๐

๓๑. การแต่งการที่หลายหล าก ของหญิงไทยและชายไทย ในกาละต่าง ๆ ก็ทำให้เกิดความตื่นตาแก่ผู้มาเยือนประเทศนี้

๓๒. นครนี้ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาอันมีน้ำเปี่ยม และด้วยความภักดีแม่น้ำสายนี้ เป็นราวกะว่าจะให้น้ำ ครอมด้วยมือคือคลื่นสำหรับจะล้างบาทแห่งนครนี้

๓๓. ผู้สถาปนาพระราชวงศ์จักรีอันประเสริฐนี้ เป็นที่รู้จักกันทั่วไป พระองค์ทรงเป็นผู้สถาปนาพระนครแห่งนี้

๓๔. พระองค์ทรงพระนามว่า รามา ทรงนับถือพระราม ด้วยเหตุนี้จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องราวของพระราม

๓๕. เรื่องราวนี้ได้รับการขนานนามว่า รามเกียรติ์ เป็นบทประพันธ์จำนวนนับพันบท บริบูรณ์ด้วยอลังการ ประกอบด้วยสาระ ประชาชนผู้อ่านต่างก็ได้รับความรื่นรมย์จากการอ่านเรื่องนี้

๓๖. คำประพันธ์เรื่องนี้เป็นกาพย์ที่ไม่มีผู้อื่นเสมอ ยิ่งใหญ่ ทำให้ธงแห่งยศของพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงพระนามว่า

รามาธิบดี ผู้ทรงเกียรติ โบกสบัดไปในทิศทั้งหลาย

พระองค์ควรแก่สมญาว่ายอดกวี

๓๗. พระรามาธิบดีพระองค์นั้นทรงมีพระราชโอรส ทรง

พระนามว่า พระรามาธิบดีที่ ๒ ผู้เปรื่องปราชญ์ได้

ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องพระรามอีก ด้วยพระองค์เอง

๓๘. สิ่งใดที่มีรายละเอียดมากในฉบับก่อนก็ทรงตัดทอนให้

เหมาะสม การแสดงเรื่องรามเกียรติ์เป็นละครใช้

พระราชนิพนธ์ของพระองค์เป็นหลัก

๓๙. ในพระราชวงศ์นี้เอง มีพระเจ้าแผ่นดินทรงพระนาม

ว่า พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระปรมาภิไธยอีก

อย่างหนึ่งว่า พระรามาธิบดีที่ ๖ ทรงเป็นพระมหา

ธีรราช ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ไว้

ด้วย

๔๐. พระองค์ทรงศึกษารามายณะของวาลมีกิ พระองค์

ผู้ประเสริฐในหมู่ผู้ดีงามจึงได้ทรงนำความรู้นั้นมา

ทรงพระราชนิพนธ์

๔๑. พระองค์ทรงมีพระวิจารณญาณที่ละเอียดลออ ได้ทรง

เปรียบเทียบเรื่องราวรามเกียรติ์และรามายณะ พระองค์ได้ทรงประกอบศัพท์ต่าง ๆ เพื่อใช้เรียกท่ารำ[1]

๔๒. พระองค์ได้ทรงส่งเสริม ความเจริญทางศิลปะและความเจริญทางวรรณคดีในประเทศของพระองค์ เพราะความเจริญทั้งสองด้านนี้นักปราชญ์จึงกล่าวว่า รัชสมัยของพระองค์เป็น ยุคทอง

๔๓. พระราชบิดาของพระองค์ผู้ทรงมีอานุภาพสูงสุด ทรงพระนามว่า จุฬาลงกรณ์ ผู้ทรงเป็นประดุจพระนามาภิไธย ทรงมีพระปรีชาญาณที่เจิดจ้า สมเป็นจุฬาลงกรณ์ของยอดแห่งผู้รู้ยิ่ง

๔๔. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยขึ้นในราชธานี ทรงพระราชทานนามตามพระนามแห่งพระราชบิดา มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นมงกุฎของมหาวิทยาลัยทั้งปวง เป็นที่รู้จักกันมากที่สุดในประเทศของพระองค์

---

[1] ไม่ทราบว่าผู้แต่งหมายถึงอะไร

๔๕. ในจำนวนพระเจ้าแผ่นดินในพระราชวงศ์นี้ พระองค์ทรงเป็นพระองค์แรกที่ได้รับการศึกษาจากประเทศตะวันตก ผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่าความยิ่งใหญ่ของพระองค์เกิดขึ้นเพราะสิ่งนี้

๔๖. เพราะพระอุตสาหะของพระองค์ประเทศที่ยากจนก็เริ่มดีขึ้น มีการก่อสร้างมากขึ้น ทั้งยังมีการขยายการศึกษาด้วย

๔๗. ประชาชนขนานนามพระผู้ทรงสนพระทัยในความรู้และประพฤติตามความรู้ว่า ผู้นำประเทศไทยไปสู่ยุคใหม่[๑]

๔๘. พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ ๙ ได้เสด็จทรงพระราชสมภพในพระราชวงศ์นี้ ทรงพระนามว่า ภูมิพล ประชาชนต่างก็ชื่นชมในพระองค์ผู้ทรงคุณงามความดีเป็นอเนกในแผ่นดิน

---

๑. ผู้แต่งหมายเอาความเจริญทางด้านศิลปวิทยาการ

๔๙. พระองค์ทรงเป็นบ่อเกิดแห่งความอ่อนโยน ความเรียบร้อย เป็นผู้ขจัดความเดือดร้อนของปวงชนทั้งกลางวันกลางคืน ทรงเป็นที่ชื่นชมในโลกนี้ ความโกรธมิอาจหาที่อยู่ได้เลยในพระองค์

๕๐. ในจำนวนพระราชธิดาทั้งหลายมีพระราชธิดาพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า สิรินธร ทรงมีพระปรีชาเฉียบแหลม ทรงบำเพ็ญพระองค์ตามแบบพระราชธิดา ในอันที่จะบำรุงราษฎร ทั้งยังทรงเชี่ยวชาญภาษาสันสกฤต

๕๑. เพราะคุณงามความดีของพระองค์ และพระปรีชาสามารถของพระองค์ ประชาชนพากันสรรเสริญพระองค์ด้วยใจที่ชื่นชม ต่างบูชาพระองค์ราวกะพระลักษมี

๕๒. พระราชบิดาจึงทรงสถาปนาพระองค์ขึ้นเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ด้วยพระราชหฤทัยที่ชื่นชม การนี้ยังความยินดีให้เกิดแก่ประชาชน

๕๓. พระนามนี้ยังมีส่วนอื่นที่งดงามอีก คือ มหาจักริทรง ได้พระนามนี้ เพราะพระคุณานุคุณของพระองค์ที่ ปรากฏในราชวงศ์จักรี

๕๔. ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๕๐ พระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานนามนี้แก่พระราช ธิดา ด้วยพระราชหฤทัยที่ยินดี

๕๕. เพื่อฉลองการนี้ จึงมีมหรสพในวันมหามงคล มีการ ฉลองเป็นเวลาหลายวัน

๕๖. ในงานมีการประดับไฟ ธงทิว เสียงดนตรีปี่พาทย ดังกึกก้อง และเสียงไชโยเพื่อถวายพระเจ้าแผ่นดิน

๕๗. ประชาชนต่างพากันถวายพระพรให้ทรงพระเจริญ ทรงพระเกษมสำราญ และให้ทรงมีพระอนามัยดี

๕๘. ในกรุงเทพประชาชนผู้จงรักภักดี ได้พากันมาที่ สนามหลวง ราวกะว่าน้ำในแม่น้ำที่พากันแข่งกันไหล ลงมหาสมุทร

๕๙. ประชาชนต่างกล่าวกันว่า ไม่เคยเห็นผู้คนมากมาย เท่านี้ มาก่อน

๖๐. ชาวไทยถือว่าพระมหากษัตริย์ของเขาเป็นเทพที่สถิต
ในโลกนี้ด้วยร่างมนุษย์

๖๑. ศาสนา ชาติ พระมหากษัตริย์ วัฒนธรรม เป็นหลัก
๔ หลัก อันเป็นลักษณะของประเทศไทย

๖๒. อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำ มีนคร ชื่อ ธนบุรี แต่เดิมเป็น
เมืองแยกต่างหากจากกรุงเทพฯ ปัจจุบันเป็นส่วน
หนึ่งของกรุงเทพฯ

๖๓. นครนี้เป็นราชธานีที่พระเจ้าตากสินทรงสถาปนาขึ้น
ราชธานีนี้รุ่งเรืองอยู่ในโลกประมาณ ๑๕ ปี

๖๔. ดังได้ยินมาว่า ประชาชนทั้งหลายต่างขับขานคำ
สรรเสริญความกล้าหาญของพระเจ้าตากสินอย่าง
มากมาย กองทัพของพระองค์ได้ทำให้ประเทศพ้น
จากการตกเป็นทาสของศัตรู

๖๕. ราชธานีเก่าก่อนธนบุรีและกรุงเทพฯ เป็นพระนคร
มรางดงามชื่อว่า อยุธยา อันเป็นราชธานีแห่งประ-
เทศอันอุดมนี้หลายปี

๖๖. ต่อมาได้เกิดการรุกรานของประเทศเพื่อนบ้านคือ

ประเทศพม่าที่ดุร้าย และมีกำลังมาก ราวกะว่าเป็น
โชคร้ายที่มาเบียดเบียน

๖๗. กองทัพพม่า ได้ชัยชนะเผาผลาญราชธานีแล้วรุกราน
ส่วนอื่นของประเทศให้ตกอยู่ในอำนาจ

๖๘. ในตอนนั้นมีแม่ทัพชื่อพระยาตากสิน ผู้เชื่อมั่นในตนเอง
และมีเลือดรักชาติ ไม่สามารถทนการดูหมิ่นประเทศ
อันเป็นที่รักของตนได้

๖๙. พระยาตากสินผู้กล้าหาญ ตระเตรียมกองทัพและ
เสบียงขับไล่พม่าไปได้โดยเร็ว ประชาชนจึงขนาน
นามพระองค์ว่า พระเจ้าตากสินมหาราช เพราะ
ความกล้าหาญนั้น

๗๐. พระเจ้าตากสินทรงเห็นว่าอยุธยาถูกเผาผลาญหมด
จึงทรงสร้างราชธานีใหม่ชื่อว่า ธนบุรี ราชธานีอัน
งดงามนี้ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อประโยชน์
ในการต่าง ๆ

๗๑. พระองค์ทรงเสียพระสติในตอนปลายรัชกาล ทรง
ฟั่นเฟือนและปกครองอย่างทารุณ

๗๒. โดยที่ทรงคิดว่าทรงสำเร็จมรรคผล ทรงบังคับให้ทุกคนที่อยากอยู่อย่างปรกติสุขบูชาพระองค์

๗๓. เมื่อพระภิกษุผู้เคร่งในพระธรรมวินัยไม่ยอมกราบไหว้พระองค์ตามพระราชบัญชา พระองค์ผู้โหดร้ายก็ทรงให้สึกพระภิกษุเหล่านั้นเสีย

๗๔. ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความเดือดร้อนวุ่นวายทั่วไป ประชาชนก็ระส่ำระสาย ตอนนั้นเกิดมีมหาบุรุษชื่อด้วง

๗๕. บุคคลผู้นี้เป็นแม่ทัพ ได้ปรึกษาข้าราชการอื่น ๆ ซึ่งมีความคิดให้ลงโทษสถานหนัก

๗๖. เมื่อข้าราชการตกลงกันเช่นนั้นจึงถอดพระเจ้าตากสินออกจากราชสมบัติ ถวายราชสมบัติแต่รัชกาลที่ ๑

๗๗. เพราะเหตุว่าราชทินนามจักรี ที่ได้รับพระราชทานจากพระเจ้าตากสินเพราะความกล้าหาญ ราชวงศ์นี้จึงมีนามว่า จักรี

๗๘. กรุงศรีอยุธยาอันเป็นราชธานีที่รุ่งเรืองของประเทศที่ยอดเยี่ยมนี้อยู่ ๔๑๗ ปี มีพระมหากษัตริย์ที่เรืองพระ

พระนามถึง ๓๐ พระองค์

๗๙. ราชวงศ์ ๕ ราชวงศ์ อันรุ่งเรืองปรากฏเหมือนกับ
มหาภูต[1] ทั้ง ๕ พระรามาธิบดีที่ ๑ เป็นผู้สถาปนา
ราชธานีอันงดงามนี้

๘๐. แม้ราชธานีจะถูกทำลายโดยพม่า แต่ ณ ที่นั้นก็ยัง
ปรากฏทรากโบราณสถานที่งดงาม อันน่าเที่ยวชม
สิ่งเหล่านี้เป็นที่ดึงดูดใจของผู้ที่มาเที่ยวชม

๘๑. ที่อยุธยานี้มีเพนียดช้าง อันเป็นที่สำหรับจับช้างป่า
เมื่อช้างเชื่องแล้ว มีการแสดงความสามารถของ
ช้างที่ฝึกแล้ว

๘๒. ที่อยุธยายังมี วิหารที่รุ่งเรืองด้วยพระพุทธรูปคือ
พระมงคลบพิตร อันเป็นพระพุทธปฏิมาหล่อด้วย
ทองแดงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ

---

๑. ในปรัชญาอินเดีย มหาภูต หมายถึงธาตุที่เป็น
หลักของสิ่งทั้งมวล

๘๓. และที่พระนครนี้มีพระเจดีย์อนุสรณ์วีรกรรมของพระศรีสุริโยทัย อันเป็นที่ระลึกถึงความกล้าหาญ ที่สถาปนาขึ้นโดยพระราชสวามีของพระนาง

๘๔. เล่ากันมาว่า พระศรีสุริโยทัย ทรงติดตามพระราชสวามีออกสงคราม พระนางทรงช่วยพระราชสวามีผู้ตกอยู่ในอันตรายด้วยชีวิตของพระนางเอง

๘๕. พระนางผู้กล้าหาญทรงเครื่องทรงแบบบุรุษได้ทรงเข้าต่อสู้ด้วยความภักดีและเพื่อประโยชน์แห่งพระราชสวามี จึงทรงถูกฟันอย่างแรง เสด็จสู่โลกของผู้กล้าหาญในสนามรบนั้น

๘๖. พระอังคารของพระนางอันพระสวามีผู้โศกเศร้าบรรจุแล้วในพระเจดีย์ที่ทรงให้สถาปนาขึ้น ผู้ที่มาเยือนต่างก็สลดใจ เมื่อนึกถึงความโศกเศร้าในครั้งนั้น

๘๗. ในนครนี้เช่นกัน มีวัดชื่อวัดภูเขาทอง อันมีพระเจดีย์เหมือนต้นศาล เป็นเจดีย์ที่พระเจ้าบุเรงนอง – กษัตริย์พม่าเป็นผู้สถาปนาขึ้น

๘๘-๘๙. พระเจ้าบุเรงนองทรงสร้างพระเจดีย์นี้เพื่อ
แสดงชัยชนะของพระองค์เหนือประเทศไทย ด้วย
ศิลปะแบบพม่า ต่อมาภายหลังพระนเรศวรพระมหา
กษัตริย์ไทยได้ทรงปฏิสังขรณ์ให้เป็นศิลปะแบบไทย
พระนเรศวรพระองค์นี้ทรงเป็นผู้เฉลียวฉลาด ทรง
เป็นยอดเมาลีในบรรดากษัตริย์อยุธยา เพราะ
พระคุณและความกล้าหาญเป็นอเนก[๑]

๙๐. ณ พระนครนี้ มีพระมหาปราสาทเก่าแก่ ซึ่งพระรามา
ธิบดีสถาปนาขึ้น เรียกนามว่าปราสาทตรีมุข[๒] เป็น
ที่รู้จักกันว่า เป็นปราสาทองค์แรกอันเรียกว่าพระ
บรมมหาราชวัง

๙๑. นอกจากนี้ มีพระราชวังจันทรเกษม ซึ่งพระนเรศวร
ทรงสถาปนาขึ้น เมื่อยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จ
พระมหาอุปราช

---

๑. ตามประวัติศาสตร์ว่าพระเจ้าบรมโกศเป็นผู้ทรง
ปฏิสังขรณ์

๒. ปราสาทตรีมุขนี้ยังไม่ทราบว่าเป็นปราสาทองค์ใด

๙๒. ไม่ไกลจากอยุธยา มีชนบทอันงดงามชื่อบางปะอิน ชาวบ้านที่นั่นเล่าสืบกันมาว่า ถึงเรื่องราวที่ดึงดูดใจของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่ง ด้วยความตื่นเต้น

๙๓. พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นทรงพระนามว่า พระเอกาทศรถ เป็นผู้ปกครองอย่างเที่ยงธรรม พระเกียรติยศของพระองค์แผ่ไพศาลไปทั่วโลก

๙๔. ครั้งหนึ่ง พระเอกาทศรถ เสด็จประพาสตำบลบางเลนทางชลมารค เผอิญพระเคราะห์ทรงประสบอุบัติเหตุในแม่น้ำเจ้าพระยา

๙๕. พระองค์จึงทรงสละเรือที่แตกนั้น ทรงว่ายเข้าฝั่งแต่ลำพังพระองค์ ณ ที่นั้นได้ทรงพบนางผู้มีพักตรงามราวกะดวงจันทร์

๙๖. พระองค์ทรงหลงใหลความงามอันบริสุทธิ์ของนางผู้ทรงโฉมนั้น อันมีชื่อว่า อิน พระราชาผู้ทรงสามารถควบคุมประชาราษฎร์ก็มิอาจควบคุมพระองค์เองได้ การเล่นของพระผู้สร้างนั้นน่าทึ่งจริง ๆ

๙๗. พระองค์ทรงได้นางเป็นภรรยาในคืนนั้น ได้ทรงรื่นรมย์ด้วยนางนั้นอย่างเต็มที่ พระองค์เสด็จกลับพระนครอย่างมีความสุข และได้ทรงผูกใจกับพระราชภารกิจอันมากมาย

๙๘. พระองค์ทรงได้พระราชโอรสประสูติแต่นางนั้น และมิได้ทรงปิดเรื่องนี้เป็นความลับได้ทรงเลี้ยงดู พระราชทานนามว่า ปราสาททองและยกราชสมบัติให้[๑]

๙๙. พระเจ้าปราสาททอง ทรงชำนิชำนาญในการต่าง ๆ เป็นอเนก ได้ทรงสร้างพระราชวังที่บางปะอิน และทรงสร้างสถานที่อื่น ๆ ด้วย

๑๐๐. ในประเทศไทยยังมีที่อันน่ารื่นรมย์อีกมากมาย อันเป็นมหรสพแก่ตา ในบรรดาสถานที่เหล่านี้มีที่แห่งหนึ่งคือชายทะเลที่มีหาดทรายอันกว้าง อันมีชื่อเสียงปันลือ

---

๑. ผู้แต่งเข้าใจพระราชพงศาวดารผิด ทางประวัติศาสตร์พระเอกาทศรถมิได้รับรองพระเจ้าปราสาททองว่าเป็นพระราชโอรสของพระองค์

โลกชื่อว่า พัทยา

๑๐๑. ประชาชนผู้อยาก เห็นได้มาจากทุกทิศทุกทาง คน เหล่านี้ เป็นผู้ได้รับการบอก เล่าถึงความงามของ ที่แห่งนี้ ทำให้ เป็นผู้ต้องการที่จะนอน เล่นบน หาดทรายและลืมทุกสิ่งในโลก

๑๐๒. หรือมิฉะนั้นก็ลง เล่นน้ำ ด้วยอารมณ์ที่รื่น เริง หรือ ยืนบนหาดทรายทำความตื่น เต้นให้ เกิดแก่ดวงตา

๑๐๓. เมื่อคนทั้งหลายใช้ เวลาอย่าง เป็นสุข ณ ที่นั้น แล้ว ก็ เดินทางไปยัง เกาะปะการัง เมื่อไปถึงก็ จะได้ประสบกับความแปลกใหม่ในอันที่จะได้ เห็น ท้องทะ เลผ่านทางกระจก

๑๐๔. หาดทรายที่กว้างใหญ่อีกแห่งหนึ่งคือที่ ภูเก็ต ประชาชนผู้ใฝ่หาความสุขได้ไป เที่ยว เล่น เพื่อจะ ชมทะ เล

๑๐๕. สถานที่อีกแห่งหนึ่งที่น่า เที่ยวชม เป็นสถานที่ที่น่า รื่นรมย์ น่าสนใจ คือ เชียงใหม่ ผู้รู้กล่าวว่า เป็น มณีแห่ง เมือง เหนือ

๑๐๖. เมืองนี้ประดับด้วยภูเขาอันมีป่าไม้หนาแน่น มีสายลมเย็นแผ่วพัด สิ่งเหล่านี้ดึงดูดจิตใจของผู้มาเยือน

๑๐๗. ในเมืองนี้ ที่บนยอดดอยแห่งหนึ่งมีพระราชวังคือพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ อันมีสวนดอกไม้ที่งดงามส่งกลิ่นหอมตรลบอบอวลไปทั่วทิศ

๑๐๘. ในเมืองนี้เช่นกันมีหมู่บ้านแห่งหนึ่งอันเป็นที่รู้จักกันดีในเรื่องความชำนิชำนาญในการเขียนสีร่มด้วยสีต่าง ๆ

๑๐๙. ช่างเขียนเหล่านั้นวาดลวดลายลงบนไหมหรือผ้าฝ้าย หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ทำด้วยเยื่อไม้อ่อนบางราวกะกระดาษด้วยสีที่สวยงาม

๑๑๐ เพราะเหตุที่ที่นี้เป็นสถานที่ที่ขึ้นชื่อในเรื่องการทำร่ม จึงเป็นที่รู้จักกันในชื่อว่าหมู่บ้านร่ม

๑๑๑. วัดที่ควรค่าแก่การชมมีมากมายในเมืองนี้ ในจำนวนนี้วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพเป็นวัดที่ควรแก่การสนใจเป็นพิเศษ

๑๑๒. วัดนี้ตั้งอยู่บนยอดดอยแห่งหนึ่ง ผู้ที่จะขึ้นไปจะต้อง

ขึ้นบันไดหลายขั้น สิ่งที่สูงสุดของวัดคือพระเจดีย์

ทองที่ส่องแสงแวววาว

๑๑๓. รอบ ๆ วัดวาดเป็นเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา

ด้วยสีต่าง ๆ น่าสนใจสำหรับผู้มาเยือน

๑๑๔. ที่เชิงบันไดทางขึ้นมีพญานาค ๒ ตัวประกอบราว

บันได เศียรพญานาคเป็นส่วนเริ่มต้นส่วนตัวนั้น

ทอดยาวไปจนถึงยอด

๑๑๕. ความงามของหญิงไทยเป็นที่รู้จักกันในโลกว่า

อ่อนบาง งดงาม เป็นเสน่ห์ที่มหัศจรรย์

๑๑๖. เชียงใหม่ยังมีสิ่งที่งดงามน่าสนใจอื่น ๆ อีก เป็น

สิ่งที่น่าตื่นตาตื่นใจแก่ผู้มาเยือนทั้งสิ้น

๑๑๗. กาพย์ชื่อ ไทยเทศวิลาสอันข้าพเจ้ารจนาแล้วใน

โอกาสที่ได้มาประเทศไทย ด้วยแรงบันดาลใจ

๑๑๘. ผู้รู้สมควรที่จะได้อ่านเรื่องนี้ เพราะผู้รู้เท่านั้นที่

สามารถแยกสิ่งดีและสิ่งชั่วได้ เพราะเหตุว่า ไฟ

เท่านั้นที่สามารถแยกโลหะอื่นออกจากทองได้

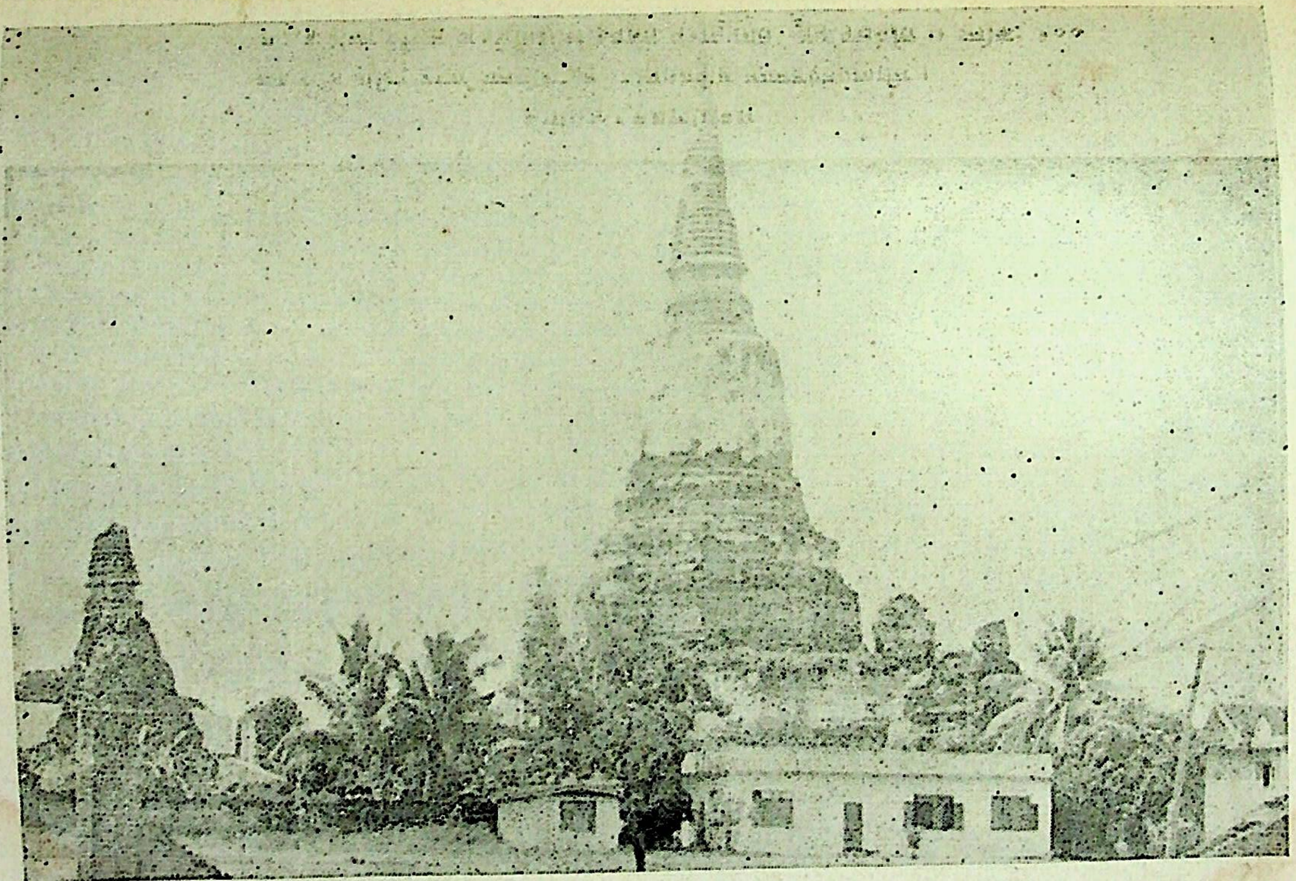
๑๑๙. หากว่าเรื่องนี้เป็นที่พอใจของท่านผู้รู้ที่มีใจงาม ข้าพเจ้าก็คิดว่าตัวเองเป็นผู้มีโชค เพราะความพอใจของผู้รู้นั้นยากที่จะได้รับ

๑๒๐. และหากว่า เรื่องนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและอินเดียมีมากขึ้นสักนิด ข้าพเจ้าก็คิดว่าแรงงานของข้าพเจ้าได้รับการตอบแทนแล้ว

๑๒๑. เรื่องนี้จบลงด้วยความบริสุทธิ์แห่งพระศิวะ ขอพระองค์ประทานความสุขได้โปรดประทานความสุขแก่ทุกคน

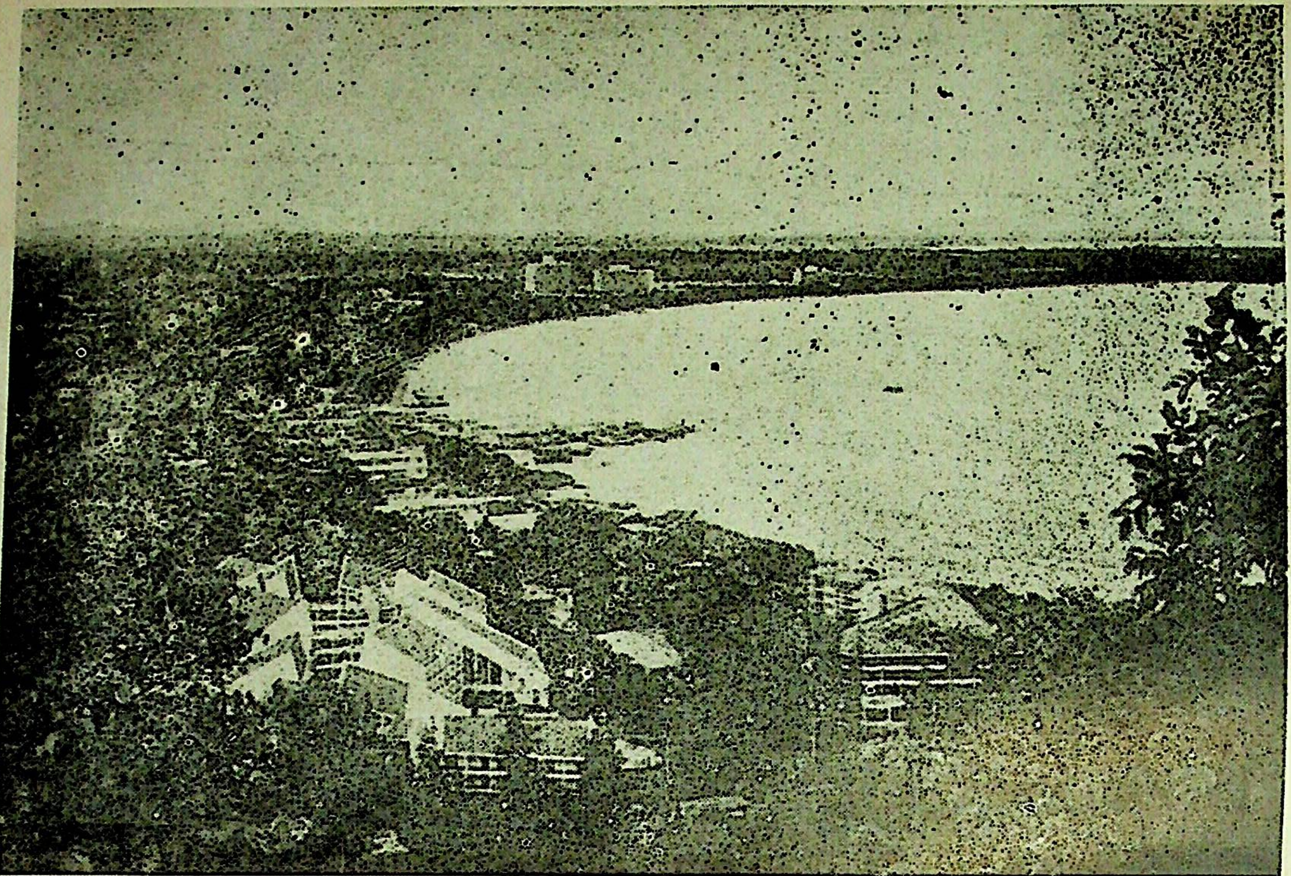
เรื่องไทยเทศวิลาสอันข้าพเจ้า สัตยพรต ศาสตรี ประพันธ์จบลงด้วยประการนี้ ขอความดีงามจงมีแก่อาจารย์และศิษย์ทั้งหลาย

THĀIDEŚAVILĀSAM

अयोध्यापुरी

वभूव पूर्वं खलु थौनवुर्या वैंकाकतश्चापि पुराद्वरेण्यात् ।
वर्षाण्ययोध्यैव वहूनि यावद् देशोत्तमस्यास्य हि राजधानी ।। श्लोकः ६५

सुप्रसिद्धं पत्तयापुलिनम्

स्थानानि सन्ति रमणीयतमान्यनेकान्यन्यान्यपीह नयनद्वयतर्पणानि ।
तेष्वेकमस्ति पुलिनं जलधेर्विशालं ख्यातिं परामुपगतं भुवि पत्तयेति ।। श्लोकः १००

1. There is a highly charming country of great fame, called Thailand, the foremost among the countries of the South-East in the well-known vast continent of Asia on the earth.

2. Its old name is Siam, wellknown in the Purāṇas etc. People prefer to call it Thailand because of its being inhabited by the Thais.

3. King Atulyateja Bhūmibala (Aduldej Bumibol) relying on the authority of the Buddha with all his heart and ever seeking the gratification of his subjects rules over it.

4. Herein there is a plenty of harvest obtained with much ease as if without cultivation and charming green fields. The gentle breezes here captivate the minds of the visitors.

5. Whatever is old is not all good nor whatever new is all faultless. With this idea as it were, this country has distinctive features, both old and new.

6. Though in Western dress the people here follow their own way of life. They have a genuine, unflinching faith in, and the highest devotion to, their own religion.

7. Thousands of Bhikṣus here even now practise the precepts of the Śāstras faithfully. The people in their own interest and of their own accord supply them with their needs.

8. The words of the Buddha, the śākya saint being repeated at every step, in the Wats and elsewhere pour nectar into the cavities of the ears.

9. Strangely, the keen interest of the people here in the *Rāmāyaṇa* is noticeable. Its perf ormances with great skill forcibly attract the minds of the people.

10. Its king, the representative of Rāma on the earth joins the word (Rāma) to his name. He conducts himself like Rāma and rules over his subjects like Rāma.
11. The people here having the beautiful names like Rāma, Sītā, Sudāruka, Śobhā, Śānti, Varā and so on, give great delight.
12. At every step there are temples of four-faced god Brahmā. On the one side there is in evidence here the devoted worship of the Buddha, on the other, the worship of Brahmā.
13. Of this country, the sprawling Bangkok is the capital. It is like a very white garland round the neck of the earth, with a peculiar beauty of its own.
14. In its shops the many gems exposed to view with their peculiar lustres, give the exquisite feeling that the oceans are now left with water only.
15. And after looking at the lots of ornaments of high-quality gold in its shops, people begin to think that the Meru is the gold mount in name only.
16. Wherein looking at the bundles of silk in the shops here and there, the visitors, are struck with great wonder and exclaim 'what an art' !
17. Where the beautiful departmental stores, the repositories of all types of ware, the proclaimers of opulence, provide great delight.
18. Where there are ponds, which are full of a variety of lotuses, with the fish floating in water and the gentle breeze blowing over.
19. Where there is a temple of the Emerald Buddha with a serene and nice face which is unique. It is always thronged with devotees.
20. Where more than a hundred of mural paintings describing the many scenes from the *Rāmāyaṇa* spread a peculiar charm.
21. Where the floating markets dealing in the ware brought in boats in the channels from a distance are a treat to the eyes.

22. Where there is a crocodile farm in which crocodiles are reared. Though it is the Makarālaya in reality, it cannot be called by that name (its use being restricted by convention to the ocean only).

23. People gladly buy many a thing made of their skin : beautiful purses, belts and small boxes.

24. Where there is a farm for rearing different types of snakes The physicians extract their venom and use it for curing diseases.

25. Where there is an old palace here called the Grand Palace. This matchless one has been the residence of many an old king.

26. Noticing its grandeur and the cleverness of its art, the charmed people take it for a lovely chunk of heaven dropped down.

27. It has the Rose Garden, the respository of roses of different hues, a veritable feast to the eyes.

28. It (the garden) has a beautiful place called the Thai village, that at once presents, a direct view of the Thai way of life.

29. Dances, the musical instruments, the songs, the initiation of a Bhikṣu, the (Thai) boxing, the sword fight,...all this is shown here on a small seale.

30. How an elephant pulls with force a log of wood out of the river and how it instantly throws it down into it (the river) is shown here.

31. The different dresses of the Thai men and women at different times on display here rouse the curiosity of the visitors who come to see (them).

32. The city is situated along the river Chao Phaya, charming with its profuse waters. With increased devotion, it offers her promptly, as it were, the water for washing the feet with its hands, the waves.

33. The founder of the present Cakri dynasty known ihe world over, the wise one, founded this capital.

34. Also called Rāma, he was the devotee of Rama on the earth. With devotion he sang in his own speech the charming, divine life of Rama.

35. When people read it, called here the *Rāmakīrti* (*Ramakien*) composed in thousands of verse, ornate and profound, over and again, they derive great delight.

36. This unique, vast Kāvya, flutters the big flag of fame of King Rāmādhibody, who is truly worthy of being reckoned the foremost among the good poets.

37. He had a learned son, Rāma II, who, a great poet, also recounted the story of Rāma in his own words.

38. What was said by the father at length was said by the son in brief. Mostly based on his work (lit. description) the *Rāmakien* is staged here.

39. In his dynasty was born the King, Phr Mongkut, also called Rāma VI, the foremost among the learned, who also narrated the Rāma story.

40. The foremost among the virtuous he assiduously studied the *Vālmiki Rāmāyaṇa*. He culled from the epic a number of charming Rāma episodes.

41. He, possessed of keen insight, also, spoke of the difference between the *Rāmāyaṇa* and the *Rāmakien*. He also used such words as helped bring out many Mudrās at the performance.

42. This King promoted art and literature in his country. It is because of this that his period is known as the Golden Period by the wise.

43. His father was Chulalongkorn with a befitting name in that he was Cūdālaṅkaraṇa [Sanskrit form of Chulalongkorn) the head ornament of the foremost among the learned. He had a clear mind and had great majesty.

44. Phra Mongkut, the wise king, set up a University after him, the crown among the Universities, the best known in his country.

45. Of the rulers of the Cakrī dynasty, he was the first to receive western pattern of education. Therein lies his greatness, say the wise.

46. Because of his efforts the impoverished country made quick progress, had a lot of construction, and the desired spread of education.

47. This King of likable ideas, roaming in different fields of knowledge, the entire populace calls the maker of modern Thailand.

48. In his line is the King of Thailand, Bumibol, wellknown by his many qualities, whom, the subjects rejoicingly keep in their minds.

49. A mine of the qualities of sweetness and courtesy, remover of the sufferings of the destitute day in and day out he is Rama IX, the delight of the people. In him anger has no place.

50. Among his daughters is one Sirindhorn, of very sharp mind, given to the welfare of the people like her father and keen to learn Sanskrit.

51. Drawn to her by her qualities and intelligence all the people praise her most and adore her, the lucky one, as Lakṣmī.

52. Happy (with her) her father conferred on her, having nectar-like white fame, the title Devaratanarajasuda which gave great delight to the people.

53. The title has another beautiful par , Mahacakra, won over by her surely by virtue of a multitude of her qualities (*Cakra=samūha*, multitude).

54. On his 50th birthday the King himself conferred the title on her daughter with a gladdened heart.

55. To celebrate that auspicious day, festivities continued in Thailand far a number of days.

56. These were marked by illuminations, display of numerous flags, the sweet notes of the lute and other musical instruments and shouts of victory (to the King).

57. Laks of people in the country prayed to the Lord for the long life, happiness and health of the King.

58. In Bangkok people impelled by the festivities came jostling to Sanam Luang like the waters of the rivers outstripping one another (rushing) to the ocean.

59. 'Rarely is there such a crowd'. This was the spontaneous remark the people made when they saw it.

60. The people of Thailand no doubt, look upon their King as a great deity in the human form.

61. Religion, Nation, King and Culture – these four are the symbols of Thailand.

52. On the other bank of the Chao Phaya, there is a place called Thonburi. What was once a separate city is now a suburb of Bangkok

63. Taksin founded it and made it the capital of his country. For fifteen years this beautiful town occupied a pre-eminent position.

64. The people sing many a song of the valour of King Taksin who freed his country with the use of force from the bond of slavery.

65. Earlier before Thonburi and the excellent city of Bangkok, Ayodhyā was the capital of this unexcelled Land for many years.

66. Once the powerful, hostile hordes from the neighbouring country of Burma invaded it like the shoals of misfortune.

67. They forcibly conquered it and quickly reduced it to ashes. Invading a greater part of its territory, the brought the country under their control.

68. At that time there was an army commander of the name of Taksin, a man of self-respect, and patriotic feeling who could not stand the insult to his dear country.

69. He, the brave one, quickly raised an army and other resources and defeated the Burmese in no time. It is because of his bravery that he is called by the people Taksin the Great.

70. Noticing that Ayodhyā has been destroyed, he made Thonburi, the good (city), his new capital near the Chao Phaya in view of its usefulness.

71. In the last days of his rule he went mad. He lost self-restraint and went astray and treated his subjects ill.

72 Thinking himself to be an incarnatian of the Buddha he ordered all the people to worship him with all their heart if they desired their wellbeing.

73 When some of the pious Bhikṣus did not obey his highly condemnable order, he, the cruel one, had them flogged.

74. This raised a hue and cry all over, and the people were very much disturbed. At that time there appeared a great man called Duang

75. Having won great fame as an army commander, he had hurried consultations with the officers who told him unanimously that King Taksin deserved capital punishment.

76. Having arrived at that decision, they disposed of King Taksin and gladly offered the kingdom to the great man Duang [1]

77. Because of the title Cakrī[2] conferred on him earlier by King Taksin himself, who was pleased with his valour, his dynasty came to be known by that very name.

78. For 417 years Ayodhyā was the beautiful capital of this excellent country where thirty high-minded kings ruled.

79. Like the five Bhūtas, five dynasties, wellknown the world over, shone here. King Rāmādhibody (1) founded this beautiful city (Ayodhyā).

80. Even though the city was destroyed by the Burmese army, it still has many remnants which are a sight to see. They attract the notice of the people forcibly.

81. There is an elephant enclosure here where wild elephants are tamed. After they are trained they show their acquired skill.

---

1. The name of his birth was Tong Duang or simply Duang. Later he came to be known by the title Chāo Phyā Cakrī. After coronation he assumed the name Rāmādhibody

2. The full title, as stated earlier, is Chao Phyā Cakri. The dynasty came to be known with the Cakrī portion of it preceded by the word Mahat.

82. Here again there is a monastery called Phra Mongkol Bopitr which has the bronze idol of the Buddha, the largest in the country.

83. Here also is the Cedi of the famous queen Suriyothai, a symbol of unique bravery, built by her dear husband.

84. As they say, this queen followed her husband and was with him in the battlefield. There she saved him at the risk of her life when he was in terrible difficulty.

85. In male dress, she, the brave one, put up a spirited fight against the soldiers of the enemy for the good (safety) of her husband. In that very fight she was hit severely and went to the world fit for the brave (=died).

86. Her sorrow-smitten husband placed her ashes in it, the Cedi, the visitors as they see it look sad with extreme anguish.

87. Here itself is seen a Stupa, as lofty as a Śāla tree called Wat Phu Khao Thong, which was built by king Burengnuong, the ruler of Burma.

88-89. A mark of victory over Thailand he set it up as a victory tower as it were in the style of his own country. Later King Naresuan the Great got it recast in the style of his own country (Thailand). He, the wise one, was the foremost among the Ayodhyā rulers because of his many qualities of statesmanship and valour.

90. There is an old palace here with its Trimukha pavilion built by king Rāmādhibody I called the Royal Palace.

91. There is another palace also, called Candrakasem, which was built by Naresuan the Great when he was the Crown Prince.

92. Not far from Ayodhyā is a beautiful place called Bang pa In where the assembled people narrate the story of a King with zest.

93. Called Ekāthasarot[1] he ruled over his subjects justly and spread his spotless fame in the world.

---

1. In Sanskrit the word is Ekādaśaratha which is pronounced in Thai as Ekāthasarot.

94. That King once left in aboat to see a place called Bānlane. (On the way) as ill-luck would have it, he got into trouble in the waters of the river Cho Phaya.

95. He left instantly his broken boat and with fortitude swam across to that place. There he met in the night a moon-faced lady.

96. Carried away by the spotless beauty of that beautiful lady called In, he the controller of the well-behaved subjects, could not exercize control over himself. Strange is the working of Fate!

97. He made her his wife for that night and had enjoyment in her company to the full. He came back happily to his capital and applied his mind again to his duties.

98. He got a son by that lady. He did not disclose this secret to anybody. He brought him up, named him Prasatthong, and put him on the throne.

99. Prasātthong, expert in things, built his palce in Bang Pa In as also a number of other beautiful buildings.

100. Here (in Thailand) there are many other highly charming places also, a feast to the eyes. Of them is the one, the vast sea-beach, called Pattaya, very well-known on the earth.

101. Impelled by the talk of its beauty, the people flock from allover to have a look at it and wish to roll happily on its sands forgetting everything else.

102. Or entering into the sea with gusto the people like to have a bath in a happy mood or standing on the shore feast their eyes with the beauty of the vast sea.

103. Thus spending the time happily there they come to the Coral Island and struck with wonder see the sea beings reflected in a mirror.

104. Another vast sea beach, a joy to the eyes, is Phuket. The curious people flock to see that too. They roll on it and behold the sea.

105. On another side a beautiful place that comes to view is Chiengmai. The wise call it a bright gem of northern Thailand:

106. Surrounded by a mountain range, adorned with the thick row of trees, and wafted by the pleasant gentle breeze it forcibly attracts (to itself) the mind of the people

107. Here on a hill-top stands the royal palace, Phu Ping with a beautiful garden which with the fragrance of its flowers makes the quarters pleasantly scented.

108. There is a well-known place here where expert workmen paint umbrellas with different dyes.

109. They paint them, made either of silk or cotton or a particular type of tree bark as soft as paper, in pleasant colours.

110. As at this place many umbrellas are made regularly, it (the place) has now come to be known as Umbrella Village.

111. Chiengmai has a number of monasteries which are worth seeing. Of these Doi Suthep monastery deserves special mention.

112. Situated on hill-tap, it is approachable through a long flight of steps. This formost of the monasteries shines forth with a golden Pagoda in it.

113. Around it the mural paintings based on the Buddhist lore in different colours attract the visitors.

114. At the start of the flight of steps there are two figures of dragons made of stone. The face of the dragons is at the start of the flight of steps; their tail however, is made to go right up to the hill-top.

115. The beauty of Thai women is known the world over. Slim and fair they have a wonderful charm.

116. In Chiengmai they, bearing a still more attractive look, provide a treat to the eyes of the visitors.

(Conclusion)

117. Having come to Thailand, I have composed this short poem, *Thai-deśavilāsam*, out of inner urge.

118. The critics may kindly have a look at it. They alone can judge what is good and bad. It is in fire that gold is known to be pure or otherwise

119. If it were to provide some satisfaction to the learned of healthy mind, I would consider myself lucky, for, the satisfaction of the critics is hard to win.

120. If by this the friendship between Thailand and India were to grow a bit, I would consider my labours repaid.

121. By the grace of Śiva, the poem comes to an end. May He, the bestower of happiness, bestow it on all.

Of the works of Dr. Satya Vrat Shastri the poem *Thai-deśavilāsa* comes to an end. May the teachers and the pupils be equally blessed !